

*“Koemme vaatteet eläväksi. Housut kävelevät.
Pikkentakki ojentaa käsivartensa. Paita juoksee tai istuutuu.
Meistä ei tunnu siltä kuin kantaisimme, vetäisimme, kuljettaisimme,
kiskoisimme vaatteita käsivarsillamme, harteillamme, säärillämme.
Ne jakavat liikkeemme niin täydellisesti,
että ne sekoittuvat osaksi omaa liikkuvuuttamme.
Näissä oloissa vaatteita on enää mahdotonta nähdä esineinä.
Ne eivät ole elottomia.
Uskavatko ihmiset, että heidän vaatteensa ovat varustettu moottorein?”*

(Roger-Pol Droit 2003, 48)

Tekijä	Eveliina Hamari
Otsikko	Vaatesuhteita
Sivumäärä	60 sivua + 1 liite
Aika	10.3.2021
Tutkinto	Muotoilija AMK
Tutkinto-ohjelma	Muotoilu
Ammatillinen pääaine	Tekstiilisuunnittelu
Ohjaajat	Lehtori Tiina Karhu Lehtori Tuija Nieminen

Tiivistelmä

Opinnäytetyön aiheena on ihmisen suhde käytetympää tekstiiliobjektia, vaatetta kohtaan. Aihetta käsitellään erityisesti vaatetta koskevien merkitystekijöiden, tunteiden sekä muistojen näkökulmasta. Työn tavoitteena on toimia osana taiteilija ja vaatesuunnittelija Elina Laitisen kanssa yhteistyönä talvella 2020 aloitettua *Vaatetarinat*-projektia, joka kokoaa ja dokumentoi tarinoita käyttäjilleen merkityksellisistä vaatteista. *Vaatetarinat*-projektin yhteistyölle asetettujen tavoitteiden lisäksi opinnäytetyön tarkoitus on laajentaa ja syventää käsitystä tavoistamme suhtautua vaatteisiin.

Opinnäytetyöhön kuuluvat sekä kirjallinen että produktiivinen osuus. Ensimmäisessä osassa pyritään monialaisen lähdeaineiston kautta käsittelemään ihmisen ja vaateen väliseen, erityislaatuiseen suhteeseen vaikuttavia tekijöitä. Produktiivinen osuus koostuu eri taustaisten henkilöiden haastatteluista ja työn lopussa on nähtävissä opinnäytteen puitteissa *Vaatetarinat*-projektille tuotettu valmis materiaali.

Käyttäjän kokemusmaailmasta ja kerronnasta kumpuavien vaatetarinoiden kautta on mahdollista tehdä näkyväksi vaatteisiin liittyviä merkityssuhteita ja emotionaalista ulottuvuutta. Näiden merkitysten esille tuominen ja ymmärtäminen on osa vaatetta koskevaa murrosta, jossa massatuotannon, pikamuodin ja kulutuskeskeisyyden vastavoimaksi pinnalle nousee vaihtoehtoisia omistamiseen ja käytettävään materiaan suhtautumisen tapoja.

Avainsanat: vaate, vaatetarina, muisto, käyttäjä, tunnearvo, vaatesuhde, haastattelu

Author	Eveliina Hamari
Title	Clothing Relationships
Number of pages	60 pages + 1 appendices
Date	10.3.2021
Degree	Bachelor of Culture and Arts
Degree Programme	Design
Professional Major	Textile Design
Instructors	Senior Lecture Tiina Karhu Senior Lecture Tuija Nieminen

Abstract

The thesis observes individual relationships to our most used textile objects – clothes. The perspectives on the topic are the meanings, emotions and memories that affect our clothing relationship. The aim of the thesis is to deepen the understanding of the meaning of clothing as experienced by its users and to work as a part of the *Clothing Stories* project, launched in winter 2020 in collaboration with artist and fashion designer Elina Laitinen, which collects and documents stories about clothes which are meaningful and precious to its users. In addition to the goals set for the collaboration in the *Clothing Stories* project, the purpose of this thesis is to increase our understanding of our relationship to clothing.

The thesis consists of a written background work and a productive part, in which I create clothing stories of people from different backgrounds and ages on the basis of the interviews done during this project. The stories produced for the *Clothing Stories* project within the framework of this thesis can be seen at the end of this work.

Through clothing stories that emerge from the user's world of experience and narration, it is possible to make visible the meanings and emotional dimensions associated with our clothing. Bringing out and understanding these meanings is part of a revolution regarding clothing, where mass production, fast fashion and consumer-centricity are counterbalanced by different ways of approaching ownership and consumables.

Keywords: clothing, clothing story, memory, user, emotional value, clothing relationship, interview

Sisällysluettelo

1 Johdanto	3
2 Aiheen valinta	5
2.1 Taiteilijayhteistyö	5
2.2 Vaate murroksessa	7
3 Viitekehys ja tutkimuskysymykset	9
4 Vaate ja ihminen: pukeutumisen merkitykset	11
4.1 Miksi pukeudumme?	11
4.2 Vaatteet osana muodin systeemiä	13
4.3 Vaatteet ja sosiaalinen identiteetti	15
5 Vaatteen merkitys	17
5.1 Mikä tekee vaatteesta tärkeän?	17
5.2 Vaatteet tarinoiden ja muistojen kuljettajina	21
5.3 Käyttäjäyys	24
5.4 Käytetty vaate ja patina	25
6 Vaatesuhdetta käsitteleviä projekteja ja taidetta	29
7 Haastattelut	35
7.1 Haastattelumenetelmän valinta	35
7.2 Haastattelujen suunnittelu ja toteutus	38
8 Vaatetarinat	40
9 Yhteenveto	55
Lähteet	57
Liitteet	

1 Johdanto

Yksi meille lähimmistä ja eniten käytetyistä materiaaleista läpi ihmiselämän on tekstiili. Ensimmäinen tekstiili, johon olemme kosketuksissa synnyttyämme, on usein puuvillainen kangas, johon kuivata, kääriä ja jolla suojata vastasyntyntä. Ensihetkestämme lähtien vietämme lähes jokaisen tunnin vuorokaudesta tekstiilien ympäröimänä. Vaatteet ovat niin lähellä meitä, että niistä muodostuu jopa eräänlaisia kehomme jatkeita. On vaikeaa kuvitella, miten vaate voisi materiaana olla arjessamme vielä näkyvämpää, oleellisempaa tai merkityksellisempää – ja silti niin itsestään selvää ja usein merkityksiltään ohitettua (Kaiser 1985, 7). Monesti juuri arkipäiväisistä esineistä muodostuu kiinnostavia tarinoita eletystä elämästä. Suhteitamme meille tärkeisiin käyttöesineisiin voidaan pitää ainutlaatuisina johtolankoina ihmisen elämänvaiheista, tunteista, haaveista ja suhteista muihin. Vaikka yksittäiset esineet voidaan nähdä kulttuurinsa ja markkinatalouden tuotteita, muodostuu niiden merkitys aina kosketuksissa ihmiseen – käyttäjänsä. (Luutonen 2007, 165.)

Opinnäytetyössä selvitetään, minkälaiset tekijät vaikuttavat meille merkityksellisten vaatekappaleiden taustalla. Työssä syvennytään vaatteiden yksilöllisiin merkityksiin käyttäjänsä elämässä ja näistä merkityksistä syntyvien tarinoiden muodostumiseen. Opinnäytetyö on osa ammatillista yhteistyöprojektia taiteilija ja vaatesuunnittelija Elina Laitisen kanssa. *Vaatetarinat*-projektimme tavoitteena on koostaa henkilöhaastatteluiden pohjalta sekä sanallista että kuvallista aineistoa käyttäjilleen merkityksellisimmistä vaatteista. Työn kirjallinen osuus tulee olemaan osa projektimme teoreettista taustatyötä, jossa perehdytään lähdemateriaalin avulla ihmisen ja vaateen välistä suhdetta käsitteleviin peruskysymyksiin, kuten pukeutumisen syihin, kehollisuuteen ja sosiaalisiin merkityksiin. Keskeisen osan kirjallista työtä muodostavat vaatteeseen liittyvää kiintymystä ja tunteita käsittelevät teemat. Lisäksi työssä esitellään aiheeseen liittyviä aiempia projekteja eri taiteiden aloilta.

Opinnäytetyön produktiivisen osan muodostavat merkityksellisiä vaatteita käsittelevien haastatteluiden pohjalta kootut vaatetarinat, jotka ovat osa opinnäytetyön puitteissa *Vaatetarinat*-projektille tuotettua materiaalia. Näissä tarinoissa haastateltavat kertovat anonymisti heille merkityksellisistä vaatteista ja vaatemuistoistaan. Tarinoiden kautta on mahdollista nähdä vaate henkilökohtaisessa, persoonallisessa ja koskettavassakin valossa.

Vaatetarinat rakentavat kuvaa erilaisista käyttäjäsuhteista, joissa vaate ei näyttäydy vain kuluttamisen kohteena. Aihevalinnan taustalla vaikuttavat eittämättä myös vaatteeseen liittyvät eettiset kysymykset. Vallitsevan kulutuskulttuurin vastapainona muodostuu jatkuvasti vaihtoehtoisia tapoja suhtautua vaatteisiin ja niiden omistamiseen. Moniin näistä liittyy pitkäikäisemmän, syvällisemmän ja vastuullisemman tuotesuhteen muodostaminen. Näin ollen yksittäiseen esineeseen, kuten vaatteeseen, voi kohdistua käyttäjästä riippuvaisia, hyvin moninaisia merkityksiä, jotka eivät ole markkinavoimien, tuotannon tai trendien sanelemia.

Vaatteiden visuaalinen olemus, sosiaaliset merkitykset ja niiden herättämät tunteet ovat aina kiinnostaneet minua ja olleet läsnä erinäisissä vaiheissa opintojani sekä töitäni. Jo lapsena kiinnitin erityistä huomiota omiini sekä muiden vaatteisiin ja hakeuduin muodin kuvaston äärelle pienen kotipaikkakuntani kirjaston lehtihuoneessa.

Teini-ikäisenä mielipuuhaani oli erikoisten vaatteiden löytäminen kirpputoreilta ja vaelteleminen halpavaateketjujen liikkeissä. Opiskeluaikana työskentelin usein vaateliikkeissä ja näin läheltä, miten uudet vaatteet nostattavat meissä tunteita, mutta tulin myös tietoisemmaksi varjopuolista, joita vaatteiden tuottamiseen ja kuluttamiseen liittyy. Ennen muotoilun opintojani valmistuessani kasvatustieteen maisteriksi, tutkin pro gradu -työssäni opettajarepresentaatioita lehtikuvissa. Työssä kuva-analyysin kohteena olivat myös opettajan ulkoasu ja pukeutuminen, mikä loi pohjaa vaatteiden sosiaalisten merkitysten ymmärtämiselle. Oma henkilökohtainen kiinnostukseni muotiin ja erityisesti vaatteisiin oli osaltaan vaikuttamassa päätökseen opiskella muotoilua juuri tekstiilisuunnitteluun erikoistuen.

Tekstiilisuunnittelun opintojen alkuvaiheen innostukseni vaatesuunnittelua kohtaan johdatti minut harjoittelijaksi ruotsalaiselle vaatesuunnittelija Ann-Sofie Backille, jonka mallistot ovat usein käsitelleet sosiaalisia ilmiöitä, kuten häpeää ja normeja. Myöhemmin, osana muotoilun opintojani, suoritin muodin historian ja sosiologian opintoja osana vaihto-opintojani Escola Superior de Artes e Design -korkeakoulussa Portossa. Kiinnostukseni vaateen näkymättömiä merkityksiä kohtaan kasvoi. Vuonna 2019 käsitelimme vaatesuunnittelija Josefin Wilkinsin kanssa vaatetta addiktioon näkökulmasta valmistuen veistoksia käytettyjä vaatteita sokeroimalla. Opinnäytetyön aihe on siis monella tavoin tähänastisten intressieni ja opintosisältöjeni summa, mutta myös eräänlainen sukellus omaan vaatesuhteeseeni.

Ihminen elää niin läheisessä kontaktissa vaatteisiinsa, että niiden vaikutus ulottuu väistämättä kokemusmaailmaamme, tunteisiimme sekä meille merkityksellisiin ympäristöihin, asioihin ja ihmisiin. Vaatteiden voidaankin katsoa omaavan merkityksen eräänlaisina materiaalisina merkkeinä tai muistoina eletystä elämästämme.

2 Aiheen valinta

Opinnäytetyöni aiheessa yhdistyvät kaksi kiinnostuksen kohdettani eri aloilta: nykyisiin muotoilun opintoihini lukeutuva kiinnostus tekstiiliesineisiin, etenkin käytettyihin vaatteisiin, ja aiemmista humanistisista opinnoistani juontava kiinnostus käyttäytymistämme ja ihmiselämää kohtaan. Koen kiinnostavaksi tarkastella vaateen roolia yksilön kokemuksena, johon kuuluu osana myös esineen liittyminen käyttäjänsä tunnemaailmaan. Aihe nousi kiinnostavaksi myös taiteilija ja vaatesuunnittelija Elina Laitisen kanssa käymissämme ammatillisissa keskusteluissa, joiden pohjalta päädyimme aloittamaan yhteistyön vaatetarinoiden keräämiseksi. Yhteistyöprojektin aloittaminen sinetöi lopulta aihevalintani opinnäytetyön osalta, sillä näin työlleni muodostui myös tarkoituksenmukainen ammatillinen merkitys.

2.1 Taiteilijayhteistyö

Elina Laitinen on helsinkiläinen vaatesuunnittelija ja taiteilija, jonka työt liikkuvat muotoilun, kuvataiteen ja käsityön yhtymäkohdissa. Laitinen on valmistunut taiteen maisteriksi Aalto-yliopistosta ja osallistunut useisiin näyttelyihin niin Suomessa kuin ulkomailla. Laitinen tutkii töissään ajankulun ja luonnon vaikutusta tekstiileihin, erityisesti vaatteisiin. Laitisen työskentelyssä omintakeisella prosessilla on merkittävä rooli, sillä vaatteet on esimerkiksi saatettu asettaa kuukausiksi valottumaan aurinkoon tai haudattu pitkäksi ajaksi maan alle maaperän muokattavaksi (kuva 1). Oman taiteellisen työskentelynsä lisäksi Laitinen on toiminut yhteisötaiteilijana erilaisten ryhmien kanssa. (Laitinen 2021.)

Tutustuin Laitiseen kartoittaessani osallistavan muotoilun parissa toimivia tekijöitä ja tulin löytäneeksi tietoa Laitisen *Yhdessä kuosisa* -taidetyöpajoista, joissa yhdistyvät kuosisuunnittelu ja yhteisötaide. Otin Laitiseen yhteyttä kuullakseni lisää hänen työskentelystään ja pian selvisi, että olimme yhteisten intressien lisäksi myös naapureita. Syksyn 2020 alivuokrasin Laitisen työhuonepaikkaa Kumpulasta hänen työskennellessään yksityisnäyttelyn parissa Lapissa ja yhteydenpitomme myötä tulimme löytäneeksi jaetun mielenkiinnon aiheen: ihmisten vaatetarinat ja -muistot. Päätimme ryhtyä yhteistyöhön ihmisten vaatetarinoiden keräämiseksi ilman valmiiksi määriteltyä esitys- tai julkaisutapaa ja aloitimme projektin suunnittelun marraskuussa 2020.

Osana projektiamme katsoimme mahdolliseksi muodostaa siitä myös hankkeistuksen muotoilun opinnäytetyölleni, sillä suunnittelemani aihevalinnat olivat jo pitkään liikkuneet käyttäjyyden, tunnetekstiilien ja tekstiilisuhteemme ympärillä. Hankkeistus käsittää näin ollen projektimme teemoihin johdattavan teoreettisen taustatyön eli opinnäytteeni kirjallisen osuuden, sekä produktiivisen osan, jossa kartoitan tulevissa haastatteluissa ja tiedonkeruussa huomioon otettavia tekijöitä. Lisäksi suoritan ensimmäiset vaatesuhteita käsittelevät haastattelut ja muodostan niistä tarinamuotoiset koosteet.

Vaatetarinat-projektin tavoitteena on koostaa tehtyjen haastattelujen pohjalta vaatetarinoita julkaistavaksi. Haastatteluiden keskiössä on yksittäiselle käyttäjälle tärkeä, rakas, merkityksellinen tai muuten erityinen vaatekappale, josta haastateltava sekä vapaamuotoisesti että esittämiemme tarkentavien kysymysten kautta kertoo. Julkaisumuoto tulee määräytymään projektin edetessä ja siihen vaikuttavat myös erinäiset apurahahaut. Vaatetarinoiden esitystapa voi olla esimerkiksi kirja, zine, juttusarja lehdessä tai muu painettu julkaisu.

Kuva 1. Elina Laitinen:
Sometimes you should just
bury a garment in the ground
and enjoy that feeling, 2020.

2.2 Vaate murroksessa

Opinnäytetyöni käsittelee suhdettamme meille merkityksellisiin vaatteisiin ja niihin liittyviin muistoihin sekä tarinoihin. Tulevana muotoilija, koen merkitykselliseksi syventää ymmärrystäni ihmisen tuotesuhteesta oman alani yleisimpään lopputuotteeseen, vaatteeseen, jota käytämme lukuisissa tarkoituksissa läpi elämämme. Vaate ja tekstiilit ympäröivät meitä kaikkialla ja on hankala kuvitella mitään jokapäiväistä tilannetta, jossa olisimme täysin irrallaan yhteydestä tekstiilimateriaaliin.

Aiheen valintaan vaikuttaa osaltaan murroksessa oleva vaatesuhteemme, jota massakulutuksen aika-kaudella on määrittänyt ensisijaisesti tuottaminen, ostaminen ja kuluttaminen – ei niinkään käyttäminen. Vastuullisuutta ja käyttäjälähtöisyyttä tutkinut Kate Fletcher (2016) kirjoittaa, että kokemuksemme vaatteista on niin voimakkaasti kuluttajakulttuurin sanelemaa, että hädin tuskin huomaamme köyhtynyttä käsitystämme muodista, sen edustaessa meille lähinnä uutuuksia, ostamista, kaupallisuutta ja materialismia. Kuluttajakeskeisessä kulttuurissamme vaatteelle asetettu perustehtävä on käyttämisen sijasta sen ostaminen. (Fletcher 2016, 59.)

Alisa Närvänen (2013) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan vaateen elämää erilaisten käyttäjien, mutta myös luonnon muovaamana. Närvänen kirjoittaa ajan vaikutuksesta esineitämme koskevaan muuttuvaan suhteeseemme ja massatuotannon, mediavallan ja globalisaation roolista muutoksessa. Esineisiin on ollut pitkään mahdollista suhtautua välinpitämättömästi, sillä valtavan tarjonnan myötä epämieluisaksi koettu esine, kuten vaate, on hyvin helppoa, nopeaa ja edullista korvata uudella. (Närvänen 2013, 48). Oman aikakauteni kulutuskäyttäytymistä ohjaava jatkuva uusiutumisen ja uudistamisen intressi, on kannustanut meitä käyttäytymiseen, jossa käyttökelpoisten vaatteiden hylkäämisestä on tullut normaalia ja hyväksyttävää.

Pikamuoti on vääristänyt monella tapaa suhdettamme vaatteisiin. Tekstiiliteollisuuden sosiaalisten ja ekologisten haasteiden myötä teollisesti tuotetusta vaatteesta onkin tullut jopa eräänlainen materialismin ja ylikulutuksen keskeinen symboli – turhake. Tyyne-Kerttu Virkki seminaarin luennolla (20.11.2020) *Muodin kulutus ennen* ja nyt tutkija Kirsi Niinimäki (2020) tuo esiin, miten 25 vuoden aikana vaatteiden tuotanto on kasvanut 400 % samalla kun vaatteiden käyttökerrat ovat vähentyneet huomattavasti. Tuotanto on niin kiihvasta, että Niinimäen (2020) arvion mukaan jopa 20–30% valmistetuista vaatteista jää myymättä ja päättyy usein suoraan jätteeksi.

Puhuttaessa vaatetta koskevasta murroksesta, tarkoitetaan yleensä nykyajassa pikamuotia vastaan toimivia tai sitä muuttamaan pyrkiviä uusia kestävämpiä tai vaihtoehtoisia tapoja tuottaa sekä käyttää vaatteita. Ratkaisuja teollisuuden haasteisiin on haettu aina tuotanto-oloista uusiin teknologioihin, mutta myös käyttäjätason toimia kuten vaatteiden huoltamista ja korjaamista, kierrättämistä ja kulutuksen vähentämistä on tutkittu. Murrosvaiheen vastavoimaisuudesta kertoo ehkä jotakin se, että vaikka uusia toimintatapoja, tutkimusta ja keskustelua vaihtoehtoisuudesta viriää jatkuvasti, pikamuoti ja ylikuluttaminen eivät ole kadonneet mihinkään. Vastavoimaisuuden voi kokea myös reflektoidulla omaa vaatesuhdettaan, johon vaikuttavat kuuluvan sekä voimakkaat mielihyvän että syyllisyyden tunteet. Murroksessa olevan asenneilmapiiriin ja alan sisällä tapahtuvien muutosten lisäksi, tämä vaatteisiin liittyvä yksilötasolla koettu ristiriita toimii motivaationa tutkia vaatteisiin liittyviä käyttäjäkokemuksia tarkemmin. Vaikuttaa siltä, että uuden tuottamista ja kuluttamista vähentääk-

Kuva 2. Tim Mitchell. Clothing Recycled in Panipat.

semme, joudumme uudelleen tarkastelemaan myös omaa suhdettamme jo olemassa olevaan materiaan sekä muodostamaan vaihtoehtoisia tapoja valmistaa, omistaa, vaalia ja käyttää vaatteitamme. Vaatemuistojen ja -tarinoiden esiin nostaminen on yksi keino tarkastella, millaisin tavoin vaatteisiin suhtaudumme, mikä tekee vaatteesta erityisen ja miksi vaatteet ovat meille niin tärkeitä?

Näen, että opinnäytetyöaiheeni, vaatesuhteeseemme tarkastelu ja vaateen käyttäjäsuhteeseen syventyminen, kuuluu osaksi näitä pikamuotia vastustavia prosesseja, joissa muutokset edellyttävät uusia tarkastelutapoja monista eri näkökulmista, myös yksilöllisistä vaatesuhteista ja vaatteiden arjesta käsin. Oman tasonsa, käyttäjän kokemuksen, muodostavat eritaustaisten ihmisten yksilölliset kokemukset vaatteista ja niille annetuista merkityksistä.

3 Viitekehys ja tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni viitekehysten keskiössä on ihmisen suhde vaatteeseen. Lähestyn aihetta erityisesti käyttäjyyden näkökulmasta, sillä olen kiinnostunut niistä merkitystekijöistä, jotka tekevät vaatteesta käyttäjälleen erityisen. Vaatteen erityislaatuisuus on kimmoke vaatetarinoiden syntymiselle. Käyttäjäjyys muodostuu kuitenkin vain pukeutumisen systeemiin kuulumalla ja näin ollen myös pukeutuminen sosiaalisena ilmiönä on osa viitekehystäni. Lisäksi työni asiayhteyteen kuuluvat vaatteiden kuluttamisen näkökulma sekä vaatesuhteen näkyminen aiheena eri taidemuodoissa.

Opinnäytetyöni pyrkii vastaamaan seuraaviin kysymyksiin:

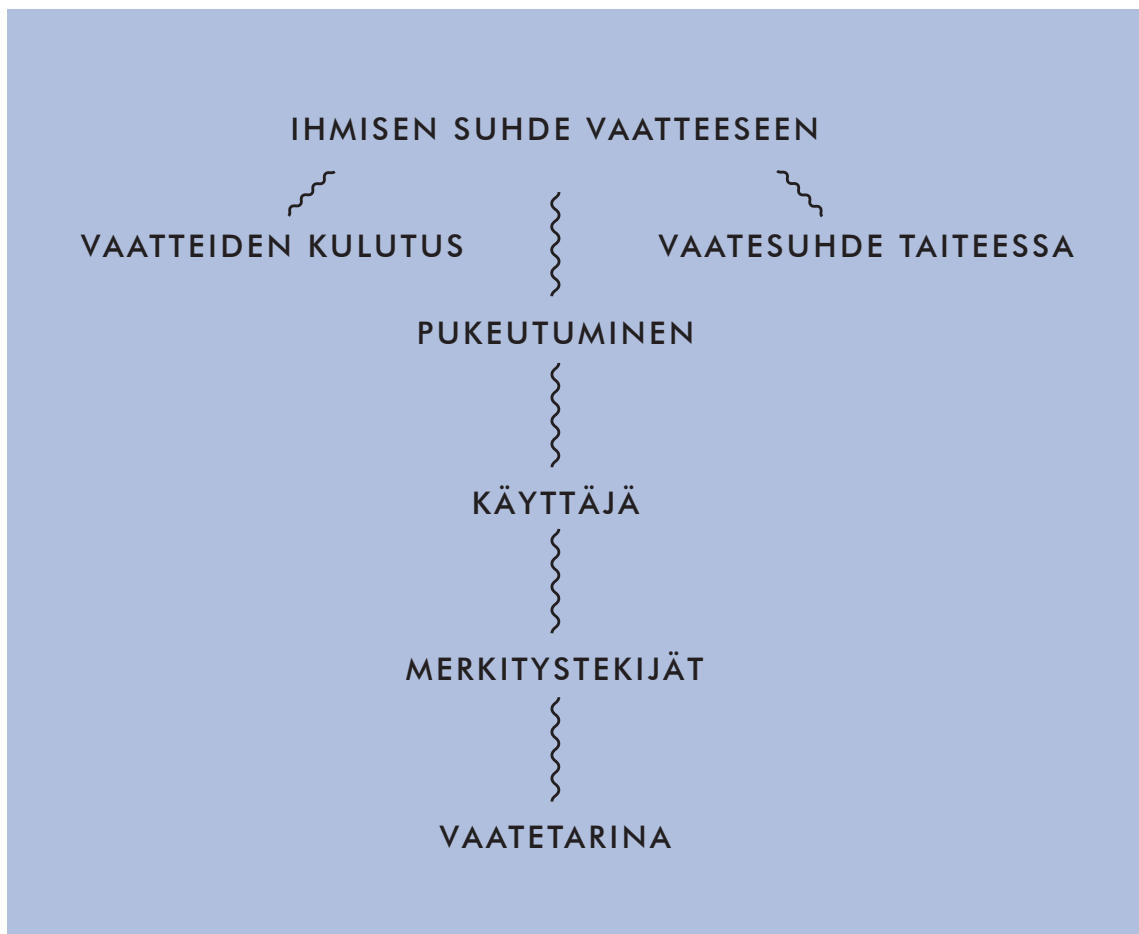
1. Mitkä tekijät vaikuttavat merkityksellisen vaatesuhteen rakentumiseen ja sen taustalla?
2. Miten tuottaa vaatetarinoita haastattelumenetelmin?

Lähestyn näitä kysymyksiä tutkimuskirjallisuuden, artikkeleiden, taiteen esimerkkien, aiemmin aiheesta tehtyjen opinnäytetöiden ja visuaalisten referenssien kautta. Näiden kysymysten rinnalla kulkee tavoite syventää ymmärrystä siitä, miksi juuri vaate on ihmiselle erityislaatuinen ja monimerkityksellinen esine.

Lisäksi työssä käsitellään pukeutumisen sosiaalisia merkityksiä: sen alkusytä, kytköksiä muotiin sekä identiteettiä. Vaatesuhdetta tutkiessa ja vaatetarinoita tuottaessa korostuu kuitenkin erityisesti yksilön, eli käyttäjän, rooli suhteessa vaatteisiin. Käyttäjakeskeisessä näkökulmassa painopiste on vaatteiden herättämällä tunteilla, muistolla ja elämäntapahtumilla, jotka kaikki osaltaan vaikuttavat vaatetarinoiden syntymiseen. Vaatesuhteemme tarkastelu ulottuu myös kulutuskäyttäytymiseemme ja käsityksiimme käytetyistä ja ikääntyneistä vaatteesta.

Opinnäytetyön produktiivisessa osassa toteutan merkityksellisiä vaatteita käsitteleviä haastatteluja ja valokuvaan haastateltujen valitsemat vaatteet. Haastattelut ovat osa projektia, jossa taiteilija Elina Laitisen kanssa tavoitteenamme on aloittaa laajempi vaatesuhteita käsittelevien muistojen ja tarinoiden kerääminen ja dokumentointi. Suorittamani haastattelut ovat oleellinen osa tätä opinnäytetyötä ja niistä muodostuu kirjallista taustatyötäni rikastavaa uutta materiaalia suoraan vaatetta koskevista tämän hetken kokemusmaailmoista.

Olen osana opinnäytetyötäni kerännyt käsittelemiini teemoihin liittyvää kuvamateriaalia. Osa näistä kuvista on esillä työn tekstiosuoksien rinnalla. En aina suoraan viittaa tekstissä kuvien sisältöön, vaan kuvien tarkoitus on kuljettaa lukijaa kulloisenkin kappaleen aihemaailmaan ja herättää ajatuksia. Kuvien joukossa on sekä taiteilijoiden töitä, museoviraston kuva-arkiston valokuvia sekä omia otoksiani.

Kuva 3. Opinnäytetyön viitekehys.

4 Vaate ja ihminen: pukeutumisen merkitykset

Moni meistä jakaa kokemuksen tutusta painajaisunesta, jossa havahdumme olevamme alasti julkisella paikalla (ks. Korpela 2018). Vaatteemme ovat kuin huomaamattamme kadonneet. Painajaisen ahdistavuus ei perustu siihen, että olisimme unessa kylmissämme tai kehomme olisi yhtäkkiä suojaamattomana välittömässä fyysisessä vaarassa. Painajaismaisen tilanteesta tekee sen sosiaalinen ulottuvuus: muista erottautuminen, sosiaalisen normin rikkominen ja tästä seuraava häpeän tunne. Koska vietämme elämästämme enemmän aikaa puettuna kuin alastomina, on vaatteista tullut merkittävä osa normaaliuden kokemustamme ja vaatteettomuus tuntuu unessa lähes luonnottomalta. Miksi vaatteet ovat meille niin tärkeitä? Miksi pukeudumme? Tässä luvussa pohdin vaateen peruserkityksiä lähdeaineistoni avulla.

4.1 Miksi pukeudumme?

Vaate on yksi käytetyimpiä, näkyvimpiä ja kehollisimpia ihmisen valmistamia esineitä. Lisäksi vaatteilla on yksilön identiteetin ja ryhmäytymisen kannalta merkittävä rooli. Vaate on myös aina kertonut jotakin kantajastaan, ja näin ollen siitä on muodostunut tärkeä osa ihmisten välistä sanatonta kommunikaatiota. Juuri pukeutuminen on olennainen ihmistä luonnehtiva tekijä, joka puhutun ja kirjoitetun kielen ohella erottaa meitä muista eläimistä (Koskenurmi-Sivonen 2012, 5). Mutta miksi ihminen on alun perin alkanut pukeutua?

Pukeutumisen alkusyyllä ei ole tutkijoiden jakamaa yhtä yksiselitteistä vastausta. Ritva Koskenurmi-Sivonen (2012, 13) tuo esiin tutkimusartikkelissaan *Ihmiset pukeutuvat*, että pukeutumisen perimmäisen syyn selvittäminen ei ole tuottanut yksiselitteistä vastausta vaan enemmänkin käsitteen monien motiivien yhteistoiminnasta. Toisin kuin olisi luontevaa olettaa, suojautuminen ei välttämättä ole ollut pukeutuminen ensisijainen motiivi. Bo Lönnqvist (2008) kirjoittaa teoksessaan *Vaatteiden valtapeli* kapteeni James Cookista, joka ohittaessaan Tierra del Fuegon Etelä-Amerikassa oli hämmästynyt nähdessään paikallisten asukkaiden pukeutuneen ainoastaan nahasta tehtyihin koristeisiin, hänen oman miehistönsä palettuessa kuoliaaksi. Huomiota herätti myös se, että Cookin miehistön antaessa paikallisille asukkaille kankaita, he käyttivät saamansa materiaalin ranne- ja nilkkakoristeiden valmistamiseen. (Lönnqvist 2008, 69.)

Koristautumista pidetään merkittävänä syynä sille, miksi ihminen on alkanut pukeutua. Teoriaa tukee myös huomio lasten luontaisesta kiinnostuksesta koristaa itseään, mutta epäkiinnostuksesta vaatettaa itsensä käytännöllisesti tai peittävästi (Flügel 1966, 17). Kehon koristaminen pukeutumisen esiasteena tulee esille esimerkiksi havainnoissa heimoissa elävien ihmisten ihoon tekemissä koristeellisissa kehomalauksissa (Kaiser 1985, 17). Koristautumista pukeutumisen ensisijaisena syynä perustellaan myös sillä, että ei ole tietävästi olemassa kansaa, joka ei koristautuisi, mutta on olemassa kansoja, jotka eivät pukeudu tai suojaudu vaatein edes vaativissa luonnonolosuhteissa (Flügel 1930/1966, 16–17).

Koristautumisen motiivista huolimatta, suojautumisen merkittävyyttä ei voida unohtaa. Vaatein suojautumiseen ei kuitenkaan ole johtanut kylmyys, vaan todennäköisesti ihon peittäminen hyönteisiltä erilaisin lehdin ja eläinten nahoin, jotka ovat myönteille kehon liikkeitä (Kaiser 1985, 17).

Kuva 4. Merieläimen suolista ommeltu metsästysvaate. Valmistusaika ennen vuotta 1859. Kansallismuseo: Yleisnografiset kokoelmat.

On kuitenkin myös esimerkkejä, joissa sääolosuhteet ovat vaikuttaneet pukeutumiseen. Esimerkiksi Pohjois-Afrikan beduiinit ovat käyttäneet paksua vaatekappausta kuumalta auringolta suojautuakseen. Kylmät olosuhteet eivät siis ole automaattisesti merkinneet tekstiilien runsasta käyttöä tai lämpöisyys niiden vähäisyyttä. Suojautuminen ei kuitenkaan liity vain ympäristön olosuhteilta, kuten säältä tai hyönteisiltä suojautumiseen, sillä esivanhempamme ovat usein eläneet lämpimissä tai kylmissä olosuhteissa hyvin erilaisin pukeutumistavoin. (Storm 1987, 70–72.)

Suojautumista on voitu perustella myös kolmannen pukeutumisen perusfunktion, häpeän, näkökulmasta. Tunteena häpeä on vahvasti läsnä myös kappaleen alussa kuvaamassani unessa ja todennäköisesti syynä sille, että unesta tulee nimenomaan painajaismainen. Häveliäisyydellä nähdään olevan yhä merkittävä rooli pukeutumisen motiivina (Koskennurmi-Sivonen 2012, 9). Suurista uskonnoista sekä juutalaisuuteen, kristinuskoon että islamiin kuuluu syvälle juurtunut käsitys häveliäisyydestä. On kuitenkin huomioitava, että myös yhteisöissä, joissa uskonnot eivät vaikuta, esiintyy kehoon ja pukeutumiseen liittyvää häveliäisyyttä. Tästäkin huolimatta pukeutumattomuutta koskevan häpeän ei nähdä olevan sisäsyntyistä vaan kulttuurisesti omaksuttua. Tätä perustallaan esimerkiksi sillä, etteivät lapset lähtökohtaisesti häpeä alastomuuttaan. (Koskennurmi-Sivonen 2012, 9-10.) Koristautumisen, suojautumisen ja häveliäisyyden motiivit ovat kaikki osaltaan vaikuttaneet ihmisen tarpeeseen ja haluun pukeutua. Pukeutumisella ei siis voida nähdä olevan yhtä merkitystä ylitse muiden vaan erinäiset syyt muodostavat limittäisen ja monisyisen funktioiden verkon.

4.2 Vaatteet osana muodin systeemiä

Koska vaatteet ja pukeutuminen ovat yksi keskeisin muodin ilmenemismuoto, saatetaan ne helposti käsitteinä sekoittaa keskenään. Muoti on ennen kaikkea immateriaalinen sosiaalinen ilmiö, kun taas vaate on konkreettista, käsin kosketeltavaa ja aistein havaittavaa materiaa, jota voidaan kuitenkin käyttää ilmaisemaan ja manifestoimaan muotia. Muoti nähdään sosiaalisena ilmiönä, joka vaatii syntyäkseen ja elääkseen laajan ihmisryhmän kollektiivista aktiivisuutta ja hyväksyntää. Muoti ei siis elä yksittäisten suunnittelijoiden ideoissa ja ajatuksissa vaan edellyttää sosiaalisen hyväksynnän ja mukautumisen prosessia, johon kuuluu uuteen liittyminen ja vanhasta erottautuminen. (Kawamura, 2005, 2.) Vaikka muotia koskevat kysymykset liittyvät osin myös vaatteiden maailmaa, ei vaatteita ja muotia tule samaistaa. Muodissa on kyse jatkuvassa liikkeessä olevasta prosessista, jossa tavoitellaan uusia samanhenkiseksi miellettyjä sosiaalisia muotoja tietyllä alalla. Muodin avulla orientoidutaan tulevaan ja irtaudutaan menneestä. (Naukkari 2012, 80-81.)

Esimerkkinä vaateen ja muodin erosta voidaan käyttää esimerkiksi vanhaa norjalaista villapuseroa. Villapusero itsessään on käsinkosketeltava vaate, joka lämmittää sekä suojaa kantajaansa ja on ehkä muotoutunut hänen vartalonsa mukaiseksi. Villapuseroa voidaan säilyttää, huoltaa ja käyttää jopa vuosikymmeniä. Kuitenkin vain aika-ajoin, sosiaalisista ja kulttuurisista olosuhteista riippuen, sen voidaan katsoa ilmentävän jotakin muodissa tiettyä ajanjaksona esiintyvää ilmiötä tai konseptia. Se voi sopia edustamaan esimerkiksi maanläheisyyden tai käsityön trendiä. Tästäkin huolimatta villapaita on ensisijaisesti vaate - ei muotia. Muodin prosessiin kuuluu myös tiettyyn elämäntyyliin liittyminen ja trendiin voivat villavaatteiden lisäksi lukeutua esimerkiksi pataruuat, puutarhanhoito tai murretut värikytöt sisustusvalinnoissa.

Vaikka muoti voidaan sosiaalisena ilmiönä erottaa käsitteenä vaatteista, on myös pukeutuminen useimmiten sosiaalisten järjestelmien sanelemaa. Käytännöllisten syiden kuten suojautumisen lisäksi pukeudumme, koska muutkin pukeutuvat, mutta nudistirannoilla voimme olla alasti, koska toimimme silloin muiden kanssaihminen tavoin alastomuudelle tarkoitettussa tilassa. Pukeutuminen on näin ollen nähtävissä sosiaalisesti konstruktioiksi.

On syytä muistaa, että pukeutumisen rakennuspalikat, itse vaatteet, ovat myös useammin sosiaalisten rakenteiden, kuin käytännöllisyyden, määrittämiä. Koskennurmi-Sivonen (2012) kirjoittaa, että esimerkiksi nykyään käytännölliseksi mielletty vaatekappale alushousut, vakiinnutti asemansa arkipukeutumisessa vasta 1900-luvulla. Alushousut olivat 1600-luvun Englannissa vain prostituoitujen käyttämä säädyttömäksi mielletty koristautumisasuste, joiden hyväksyminen yleisempään käyttöön tapahtui ensimmäisenä Ranskassa. Koskennurmi-Sivonen katsoo alushousujen historian olevan oivallinen esimerkki siitä, miten monet vaatekappaleet ovat ennen valtavirtaistumistaan käyneet läpi eräänlaisen koekäytön vähemmistöjen, alushousujen tapauksessa prostituoitujen, keskuudessa. Vastaavanlaisina myöhemminä esimerkkeinä yhteiskunnan usein alkujaan kyseenalaisiksi luokittelemista koekäyttäjistä, Koskennurmi-Sivonen tuo esiin myös muita alakulttuureja, kuten tiettyä musiikkityyliä tai seksuaalivähemmistöä edustavat pukeutajat. (Koskennurmi-Sivonen 2012, 9.)

Kuva 5. Lauren Greenfield. Aya, 16, in her basement bedroom, looks for an outfit to wear to school, San Francisco, California.

4.3 Vaatteet ja sosiaalinen identiteetti

Vaatteiden merkityksestä yksilön identifioitumiselle, kertoo jo sen varhainen rooli koristautumisena. Koristautumalla yksilö on viestinyt paikkaansa, rooliaan, arvoaan tai liittänyt itsensä osaksi tiettyä ryhmää. Juuri identiteettimme sosiaalisessa rakentumisessa, vaatteilla on erittäin painava merkitys (Cranen 2001, 1). Luutonen (2007) kirjoittaa ihmisten käyttävän pukeutumista kommunikoinnin välineenä kertoakseen muille asemastaan, ammatistaan, aatemaailmastaan tai uskonnostaan (Luutonen 2007, 94). Luutonen (2007) esittelee myös tutkija Minna Uotilan näkemyksen siitä, miten vaatteidemme kautta saatamme kertoa muille itsestämme jotakin sellaista, jota emme ehkä milloinkaan ilmaise puheen tai tekstin välityksellä – rakentamalla pukeutumiskuvia (Luutonen 2007, 114). Vaatteiden yhtenä merkityksenä voidaan siis pitää niiden roolia eräänlaisena rakennusaineena, josta sosiaalinen identiteettimme osin muodostuu.

Pukeutumista identiteetin näkökulmasta on tutkinut myös tunnettu sosiologi Erwin Goffman. Goffman (1995) näkee pukeutumisen lukeutuvan välineenä kunkin omakohtaiseen identiteettivarustukseen (*identity kit*), joka pitää sisällään myös muut julkisivun huolehtimiseen kuuluvat välineet hiustyylistä asusteisiin. Yksilöllisyytemme rakentuu sosiaalisissa ympäristöissä tämän identiteettivarustuksen kautta. Yksilöllisyyttä ja minuutta häivyttämään pyrkivien yhteisöjen ja laitosten keino on taas usein rajoittaa ja tai poistaa identiteettivarustus, kuten yksilöllinen vaatetus, ihmisen vapaasta käytöstä. Tavallisin esimerkki tästä on työunivormu, joka vie ajatukset yksittäisen ihmisen, hänen ominaisuuksiensa tai yksilöllisen taustansa sijasta hänen edustamaansa joukkoon tai instituutioon. (Goffman 1995, 119–120).

Yhteisöjen höllätessä otetaan jäsentensä pukeutumissäännöistä, on yksilölle tullut yhä enemmän vapautta vaatevalintojensa suhteen. Itseilmaisun mahdollisuuden ja sen tuoman vapauden kääntöpuolelta voidaan kuitenkin nähdä olevan velvollisuus ja jopa paine rakentaa omaa julkikuvaansa vaatteiden kautta. Osa selviää tästä päivittäisestä tehtävästä pienellä vaivannäöllä, mutta toisille identiteetin rakentamisesta pukeutumisen keinoin saattaa tulla jatkuva projekti. (Koskennurmi-Sivonen 2012, 13.) Nykyään vaatteiden ylitsepursuavan määrän, helpon saatavuuden ja edullisuuden vuoksi, voimme vaatteiden avulla muuttaa helposti kuvaa itsestämme. Pukeutuminen onkin yksi tehokkaimmista keinoista omaksua uusia rooleja, joita media, vaateteollisuus ja hyvinvointia korostava markkinointi myy elinvoimaisen ja puoleensavetävän ihmisen unelmakuvina (Luutonen 2007, 98–99).

Varsinkin sosiaalisen identiteetin rakentuminen näyttää selvästi kuuluvan osaksi vaatteiden yksilötason merkityksiä. Lisäksi olennaista on myös käyttäjän henkilökohtainen ja intiimi kokemus vaatteista osana kehoaan. Pukeutumisen merkitystä tutkinut Joanne Entwistle (2000) esittää, että vaattein voimme näyttää, esittää ja luoda kuvaa omasta kehosta ulkomaailmalle, mutta vaatteisiin pukeutamalla ihmisyksilö myös oppii elämään omassa kehossaan ja tuntemaan sen kodikseen (Entwistle 2000, 7).

Kuva 6. Kuubalaisen taiteilijakollektiivi Los Carpinterosin installaatio: 150 People (2012).

5 Vaatteen merkitys

Vaatteen ollessa yksi käytetyimpiä käyttöesineitämme sekä eniten valmistettuja ja kulutettuja tekstiiliesineitä, muodostamme siihen elämämme aikana sekä tietoisia että tiedostamattomia tunnesuhteita. Vaatteita voidaan pitää ihmistä lähimpänä ympäristönä ja monin eri aistein koettuna tilana, joihin liittyvät muistot syntyvät kosketuksessa, äänissä ja tuoksuisa (Iltanen 2005, 169). Moni muistaa yhä lapsuuden talvipukeutumiseen kuuluneiden villahousujen karheuden ja tuoksun tai kahisevan äänen, joka syntyi toppahaalarissa juoksemisesta. Tässä kappaleessa pyrin sekä kirjallisten että visuaalisten lähteiden avulla perehtymään työlleni asettamaani kysymykseen vaatemuistojen ja -tarinoiden olemuksesta ja merkityksestä. Tarkastelen myös käyttäjän roolia suhteessa vaatteen elinkaareen sekä tekijöitä, joilla kiinnitymme omistamaamme vaatekappaleeseen.

5.1 Mikä tekee vaatteesta tärkeän?

Voidaksemme kertoa tarinoita vaatteistamme, niiden käyttötavoista, historiasta sekä niiden herättämistä tunteista ja muistoista, täytyy meille olla muodostunut niihin jonkinlainen kiintymys ja tunnesuhde. Mistä tekijöistä kiintymys esineisiin ja nimenomaan vaatteisiin kumpuaa? Miksi olen kiintynyt enemmän lahjaksi saatuihin villasukkiini kuin halpavaateketjusta kiireessä ostettuihin nilkkasukkiini? Pyrin löytämään vastauksia tekijöihin kiintymyksen taustalla tutkimuskirjallisuuden avulla, joista suomalaisen tutkimuksen kentällä keskeisessä roolissa ovat erityisesti muodin, vaatteen ja vastuullisuuden tutkijan Kirsi Niinimäen tutkimustulokset. Myös tuotesuhteita tutkinut Marketta Luutonen avaa teoksissaan monia olennaisia tuotteisiin kiinnittymisen taustalla olevia prosesseja ja syitä.

Esineen ja ihmisen välisen suhteen rakentumista voidaan tarkastella kahdesta näkökulmasta, joista ensimmäinen on esineen käyttö ja toinen esineeseen kohdistuvat henkilökohtaiset tulkinnat (Luutonen 1997, 19). Esimerkkinä vaatteiden joukosta voidaan käyttää vaikkapa farkkuja, joita niiden omistaja käyttää monta kertaa viikossa, sillä ne ovat käytännölliset ja mukavat päällä. Käytännön merkityksen lisäksi, farkut saattavat symboloida hänelle tärkeitä asioita pukeutumisessa: ajattomuutta, huolettomuutta tai nuorekkuutta. Käytön ja henkilökohtaisen tulkinnan näkökulmat toimivat hyvänä lähtökohtana syventyä tarkemmin juuri vaatetta koskevan suhteen rakentumiseen, koska niiden alle on ryhmiteltävissä monia osatekijöitä.

Niinimäki (2011) on vaatteiden kuluttamista koskevassa tutkimuksessaan luokitellut useita tekijöitä vaatteeseen muodostuvan kiintymyssuhteen taustalla. Vaatteen designin kannalta merkityksellistä siihen kiintymisessä ovat muun muassa korkealaatuisuus, väri tai kuosi, klassisuus, käytännöllisyys ja monikäyttöisyys. Ulkoisten tekijöiden lisäksi tärkeää ovat kuitenkin myös vaatteeseen liittyvät muistot, perhesiteet, itseilmaisu ja tunteet. (Niinimäki 2011, 81.) Niinimäki ryhmittelee vaatteen kiintymykseen vaikuttavia tekijöitä seuraavassa taulukossa:

Taulukko 1. Vaatteen ominaisuuksia siihen kiintymisen taustalla (mukaillen Niinimäki 2011, 81)

Attributes that create sustainable attachments to clothes

design, style	classical, timeless design, not overly loud visual message, strong design, represents some unique of design style the experience of beauty in multi-sensoral ways
quality	high quality in design, materials and manufacturing, durability
material	ageing well, aesthetically and gracefully (e. g. wool, leather)
functionality	multifunctionality fit reparability
personal values	uniqueness tailor-made self-made self-designed made for me expresion of one's own ideology
emotional values	memories, history, past, place, people, moments, childhood family ties positive association (e. g. safe and soft textile feeling expression of self)
present future experiences	promise of experience (e. g. modification possibility, party clothes, opportunitie for narratives to emerge) family ties and continuity aspect suitability for gift-giving satisfying experiences

Taulukosta 1 on nähtävissä, miten moninainen on vaatteeseen kiintymiseen vaikuttavien tekijöiden joukko. Kiinnostavaa on, miten merkittävässä roolissa ovat käyttäjän henkilökohtaisesta kokemus- ja tunnemaailmasta nousevat merkitykset. Luutonen (2007) esittää, että usein esineen fyysisiä ominaisuuksia tai käyttötarkoitusta merkittävämpää onkin se, kuinka esine henkiselällä tasolla liittyy ihmisen elämään ja toimii osoituksena rakkaudelle, muistamiselle tai kunnioitukselle (Luutonen 2007, 33–35).

Sekä Niinimäen että Luutosen esittämät tekijät kiintymyksen taustalla antavat vastauksia aiempaan pohdintaan villasukkien merkityksestä. Lahjaksi saamani villasukat ovat äitini neulomat, mikä jo pelkästään liittyy niihin itse tekemisen, perhesuhteen, yksilöllisyyden ja ajatukset juuri minulle kohdennetusta ja valmistetusta vaatekappaleesta. Lisäksi ne ovat istuvat, materiaaliltaan miellyttävät, laadukkaat ja niitä on myös mahdollista tarpeen vaatiessa korjata. Ketjuliikkeen nukkaantuneiden sukkiensa kohdalla tekijä on anonyymi, todennäköisimmin jonkin halpatuotantomaassa toimivan suuren tehtaan alipalkattu työntekijä. Nilkkasukkia on valmistettu mahdollisesti tuhansittain ja niiden laatu on niin heikko, ettei niiden korjaaminen välttämättä ole edes kannattavaa.

Don Norman (2005) käsittelee suhdettamme esineisiin teoksessaan *Why We Love (or Hate) Everyday Things* ja esittää kiintymisen olevan kolmivaiheinen prosessi. Ensimmäisessä kiinnymme esineisiin

kehon viestien ja suorien aistihavaintojen kautta (*visceral*). Tässä vaiheessa teemme yleensä nopeita havaintoja siitä miellyttääkö esine meitä visuaalisesti ja miltä se tuntuu käsissämme. Toisessa vaiheessa suhde syvenee esineen toiminnallisuuden ja käytettävyyden (*behavioral*) kautta, jonka Norman katsoo liittyvän käytössä syntyviin positiivisiin tunteisiin ja mielihyvään. Kolmas kiintymysprosessin vaihe on tulkinta (*reflective*), jossa muodostuvat esineeseen liittyvät käyttäjälähtöiset tunteet, muistot, unelmat ja kulttuuriset merkitykset. (Norman 2005, 65–89.)

Esineen ja omistajansa välille muodostuvan pitkäikäisen ja merkityksellisen suhteen syntymiseen voidaan katsoa liittyvän myös eräänlainen merkityksenantoprosessi, jossa tuotteesta tulee jotakin materiaalista esinettä merkittävämpää ja tärkeämpää. Ihminen saattaa muodostaa merkityksiä tietoisesti, mutta myös tiedostamattaan esimerkiksi mainonnan kautta syntyvien tarinoiden kautta. Merkityksenantoprosessiin liittyy usein eräänlaista esineen elollistamista, jolloin esineessä aletaan nähdä ihmismäisiä tai eläinmäisiä piirteitä ja siitä puhuttaessa esineeseen viitataan kuin elolliseen olentoon. (Luutonen 2007, 28–29.) Näin tapahtui myös pitkäaikaisten luottokenkien kohdalla, joita muistan säälineeni astuessani niillä vahingossa kadulle jääneeseen koiran jätökseen. Yrittäessäni puhdistaa kenkiä, muistan ajatuksissani mutisseeni ääneen: ”Voi teitä parkoja.”. Kengistä oli tullut jotakin materiaa merkityksellisempää, jotakin jolle halusin puheellani osoittaa empatiaa.

Merkityksenantoon ja kiintymiseen näyttää vaikuttavan monesti toinen ihminen. Monien tekijöiden joukosta juuri esineen liittyminen meille tärkeisiin henkilöihin lisää sitä kohtaan tuntemaamme kiintymystä. Luutonen (2007) kirjoittaa tärkeiden esineiden taustalla olevankin usein joko ihmissuhde tai muisto, joihin molempiin liittyy jälleen esineen henkistäminen. Esine, esimerkiksi isovanhemmalta peritty laatuvaate, voi toimia tunnetason siteenä suvun ja perheen historialle. Ihmiselämän kannalta keskeinen voima, halu elää toisten kanssa arvostettuna ja paikkansa löytäneenä ihmisenä, ohjaa suhdettamme niihin esineisiin, jotka voivat toimia tämän pyrkimyksen osoituksina. (Luutonen 2007, 158.)

Voidaan siis todeta, että meille tärkeisiin vaatteisiin liittyy lähes aina jonkinlainen tunnetason yhteys. Kukka-Maaria Viitala (2020) on tutkinut pro gradu -tutkielmassaan lempitekstiileihin liitettäviä yksilöpsykologisia, sosiologisia ja semioottisia mielikuvia. Viitalan työn ytimessä on määrittää tekijöitä, joiden myötä yksittäisestä tekstiiliesineestä muodostuu käyttäjälleen tunnetekstiili. Tekstiilit kattoivat Viitalan tutkielmassa myös kodintekstiilit, joten sitä voidaan pitää sängen laajana katsauksena tekstiilien merkitystekijöihin yleisesti. Viitalan tekstiileihin liittyviä mieltymyksiä ja muistoja kartoittavan nettikyselynsä tuottaman 250 vastauksen joukosta muodostui kahdeksan tunnetekstiililuokkaa: turvatekstiilit (esim. uniriepu), muistitekstiilit (esim. lapsuuden juhliin ommellut mekot), paikkatekstiilit (esim. kansallispuku), tuntotekstiilit (esim. märkien lapasten tuoksu), juhlatekstiilit (esim. joulupöytäliina), minätekstiilit (esim. uniikit, nimikirjaimin kirjoitetut pellavaliinat), unelmatekstiilit (esim. ylelliset tekstiilit, joiden hankkimisesta haaveillaan) sekä epätekstiilit (esim. keinokuidut tai muuten vastenmieliseksi mielletyt tekstiilit). (Viitala 2020, 31.)

Viitalan työssä minua jäi kiinnostamaan, miten monet esimerkit aineistosta liittyivät muisti- ja tuntotekstiilien luokassa juuri vaatteisiin. Lisäksi jäin miettimään turvatekstiilin käsitettä ja miten paljon tiedostamattamme saamme turvaa ympärillämme olevista tekstiileistä. Tekstiili on materiaali, johon meidät puetaan, peitellään, kääritään ja kapaloidaan jo vauvoina. Hoivan, kosketuksen ja tekstiilien välille muodostuu jo tällöin erityinen yhteys.

Kuva 7. Varhainen kokemus tekstiilien, vaateen, kosketuksen ja hoivan yhteydestä. Kuva: Äiti ja vauva. Viljo Pietinen, 1942. Historian kuvakokoelma: Pietisen kokoelma.

5.2 Vaatteet tarinoiden ja muistojen kuljettajina

Liitämme esineisiin monenlaisia muistoja monin eri tavoin ja saatamme säilyttää tai käyttää tiettyjä esineitä lähes koko elinikämme. Esineiden avulla halutaan muistaa, muistella tai muistuttaa jostakin meille tärkeästä. Vastaavasti haluamme monesti päästä eroon esineistä, jotka muistuttavat meitä jostakin negatiiviseksi mielletystä asiasta, ympäristöstä tai henkilöstä. Halusimmepa tai emme, lähes jokaiseen kotimme esineeseen liittyy jokin lyhyt tai pitkä, vähäpätöinen tai merkittävä taustatarina. Tarkastelen ympäröivää huonetta: Musta, valurautainen teepannu, jonka ostin käytettynä tuntemattomalta naiselta pimeänä talvipäivänä (pannu muistuttaa tädistäni, jolla on vastaavanlainen pannu). Isältäni saatu, alkujaan oranssi, 60-luvun sohvapöytä, jonka maalasimme puolisoni kanssa valkoiseksi vanhempien pihalla eräänä helteisenä kesäpäivänä. Muistan veljeni epäilleen, tuleeko maali kiinnittymään ilman hiomista. Valkoinen, painava, villapusero, jonka sain syntymäpäivälahjaksi puolisoiltani Tallinnan matkalla, ja jota olen käyttänyt niin paljon kotivaatteena, että sen etumus on laikukas ruokatahroista. Lähes jokaisesta esineestä nousee mieleen muistoja ja tietoja, jotka usein liittyvät niiden tuntumaan tai merkityksellisiin ihmisiin.

Akiko Busch (2004) käsittelee teoksessaan *The Uncommon Life of Common Objects* esineiden merkitystä tunteiden ja niiden symbolisen arvon näkökulmasta. Busch esittää, että kulttuurimme siirtyessä yhä virtuaalisempaan aikaan, fyysisen maailman taika voimistuu ja tunnumme hyväksyvän, että esineillä oma elämänsä. Tämä eräänlainen hengellistäminen johtaa esineisiin kiintymiseen, jolloin symbolinen arvo ja tunteellinen suhtautuminen niihin voimistuu. Mikä tahansa esine isoäidin tilkkutäkistä vanhaan täytekynään voi toimia merkityksellisenä muistona ja osana henkilökohtaista historiaamme. (Busch 2004, 15–16.)

Vaatteella on kuitenkin erityinen rooli muiden esineiden joukossa. Ranskalainen filosofi Roger-Pol Droit (2003) kirjoittaa vaatteiden olevan kaupassa pelkkiä tavaroita muiden joukossa, mutta käytön ja ajan myötä ne alkavat täytyä muistoista ja kehon tähtihetkistä. Kuten Busch myös Droit tuo esiin elollisuuden käsitteen, joka vaateen kohdalla liittyy erityisesti sen keholliseen olemukseen. Ihoamme koskettava, liikkeitämme myötäilevä ja kehomme mukana elävä vaate hädin tuskin erottuu ruumiista. Droit näkee vaatteiden erottuvan muiden esineiden joukosta, koska tahattomissa liikkeissään ne muodostavat eräänlaisen rajapinnan elollisen ja elottoman välille. (Droit 2003, 47–48.)

Kuva 8. Tikkurineule. Suomen käsityön museo. Kuva 9. Taiteilija Celia Pymin paikkaama villapaita.

Vaatteiden rooli muistoin, tuntein ja merkityksin latautuneina esineinä liittyy niiden kehollisen olemuksen lisäksi myös johonkin vielä konkreettisempaan – niiden materiaaliin, tekstiiliin.

Artikkelikokoelmassa *The End of Fashion* tutkijat Adam Geczy ja Vicki Karaminas (2019) tuovat esiin, miten monella tapaa vaate voi säilöä muistoja kankaaseensa. Käyttäjältään jääneet tahrat, vartalon muotoutumat, hiki ja kulumat ovat osa mennyttä, mutta ovat yhä nähtävissä tekstiiliin säilyntyneenä nykyhetkessä. Tekstiili kantaa mukanaan todisteita menneestä ja käytetyllä vaatteella on mahdollista nostaa esiin sosiaalisesti ja kulttuurisesti tärkeitä muistoja. Vaate on eräänlainen aave aiemmasta elämästä, joka palaa kummittelemaan eläviä. (Gezcy & Karaminas 2019, 27.) Kuitujensa, ohuutensa ja usein orgaanisuutensa puolesta tekstiilinen vaate kuluu ehkä nopeammin kuin metallinen tai muovinen arkiesine, mutta juuri siksi se on oivallinen alusta myös konkreettisten muistojemme tallettajaksi.

Mielenkiintoisen esimerkin ajan ja ihmisen jäljistä vaatteessa tarjoaa perinteinen hailuotolainen tikkurineule. Alun perin tikkurineuleet olivat lampaanvillasta, erityisesti kalastajille, valmistettuja villapaitoja, joita käytettiin vuosikymmeniä tai jopa perittiin sukupolvelta toiselle. Fyysisen työn ja usein ulkoilmapainotteisen elämäntavan myötä neuleisiin muodostui luonnollisesti kulumaa, jolloin niitä paikattiin ja parsittiin moneen otteeseen vuosien varrella. (Köngäs 2020.) Säilyneet, paikkojen koristamat tikkurineuleet ovat kuin palapelejä ihmisen tai perheen elämästä ja juuri materiaaliin ja sen kulumisiin ikuistuneet merkit tekevät niistä vaikuttavia artefakteja.

Kuvan 8 tikkurineuleeseen liittyy tarina miehestä, joka sai neuleen lahjaksi nuorena hänelle tärkeältä henkilöltä. Paidasta tuli miehelle niin rakas, että hän käytti sitä 50 vuoden ajan ja paikkasi sen kulumia läheisiltään saamalla lahjaneuleilla, joita he olivat antaneet toivoen miehen luopuvan vanhasta ja puhki kuluneesta tikkurineuleestaan. (Jäkkö 2013.)

Vaatteilla on esineinä mahdollisuus toimia tarinoiden ja historian välittäjinä ja tämä merkitys rakentuu erityisesti niihin liitettävien yksilöllisten muistijalkien varaan (Calefato 2019, 40). Monissa vaatteeseen liittyviä muistoja, tarinoita ja suhteita käsittelevissä projekteissa juuri yksilön, käyttäjän, ääni on vahvasti kuuluvissa. Sonja Iltasen (2005) väitöstutkimus *Pässinpökkimästä bleiseriin - Naisten vaatemuistoja* käsittelee 1941–1955 syntyneiden suomalaisnaisten vaatemuistoja. Teoksessa *Suuret Ikäluokat* Iltanen (2005) kuvaa haastattelemiensa naisten elämänkulkua heidän vaatemuistojensa kautta. Keräämäänsä haastatteluaineistoa varten Iltanen muun muassa hyödynsi sukupuolentutkimuksessa käytettävää muistelutyön menetelmää, jossa esimerkiksi vanhoja valokuvia katsellen haastateltavan on mahdollista kohdistaa itseensä retrospektiivinen katse. Myös Iltasen haastatteluiden yksilöllisissä kokemuksissa esiin nousivat kehoon ja aisteihin liittyvät kokemukset ja muistot. Eräs haastateltava muisti erityisesti käsin neulotut, sukkanauhoihin kiinnitetyt, pitkävartiset ja kutittavat villasukat: *pässinpökkimät*. Moni haastatelluista naisista muisti tarkkaan, miltä mieleiset ja ihanat vaatteet tuntuivat ja näyttivät. Lähes prinsessaleningeiksi miellettyjen tyttöaikojen mekkojen taftimateriaalit, kirkkaat värit, kukkakuosit, kirjonnat ja röyhelöt piirtyivät yhä tarkasti mieleen. (Iltanen 2005, 167–174.)

Monet asiat tulevat meille tutuksi ja jäävät mieleemme juuri kosketuksen ja haptisen aistimisen kautta. Tietoyhteiskunnan, digitalisaation ja asioiden käsitteellistämisen aikana on hyvä muistaa, miten paljon dataa, osaamista ja ymmärrystä asioiden luonteesta ja toiminnasta siirtyy muistimme juuri käsiemme aistisensoreiden kautta. Suomenkielen synonyymi sanalle ymmärtää kuvaa hyvin tätä yhteyttä: *käsittää*.

Vaatteen kehollinen ja aisteihin perustuva olemus on vahvasti kytköksissä siihen liittyviin muistoihin ja sille rakentuviin merkityksiin. Droit (2003) kirjoittaa vaatteisiin liittyvän erityisen paljon muistoja juuri siksi, että ne ovat tietoisien harkinnan ja loogisen ajattelun sijasta yhteydessä fyysiseen olemukseemme. Kehomme on elänyt ja kokenut tietyn hetken vaateen kanssa ja vaate voi yhä muistuttaa tuosta hetkestä omalla hiljaisella läsnäolollaan. (Droit 2003, 49.) Lisäksi Droit näkee vaateen kiinnittymisalustana muistoille ja merkityksille. Kuitenkin vaatteiden kiihtyneen kuluttamisen ja kierrättämisen lisääntyessä, jää niiden aika saman käyttäjän kanssa usein niin lyhyeksi, ettei niiden aiempaa merkitystä ole mahdollista tuntea. Kirpputorilta ostettu vaate saattaa herättää miellyttäviä ja spekulatioita edellisestä elämästään, mutta ne juontavat juurensa yleensä uuden ostajan kokemusmaailmasta käsin, eivätkä kerro edellisen käyttäjän historiasta tai vaatteelleen luomista merkityksistä. (Droit 2003, 42–49.)

5.3 Käyttäjäisyys

Markkinakeskeisessä kulttuurissamme olemme täysin tottuneita puhumaan yksilöistä kuluttajina. Sanasta kuluttaja on tullut lähes synonyymi ihmiselle tai vähintäänkin niin yleistynyt ilmaus, että kiinnitämme siihen tuskin huomiota (Luutonen 2007, 126). Kuluttajuuden painotus on nähtävissä myös vaatteiden kohdalla. Hyvin harvoin kuulee puhuttavan vaateen omistajasta, pitäjämästä tai käyttäjästä. Käyttäjäisyys on kuitenkin usein keskeisin tapa olla tekemisissä ja suhteessa omistamaansa vaatteeseen. Nykyään vaatteista puhuttaessa voisi kuluttajuuden sijasta käyttäjäisyys toimia merkityksiltään laajempaan ja kestävämpään ajattelutapaan istuvampaan käsitteeseen.

Vaatetarinoiden muodostumisen kannalta on oleellista, että henkilö vaateen takana kokee hänen ja vaate-esineen välille muodostuneen merkityksellisen suhteen. Tämä edellyttää, että hän näkee itse omaavansa aktiivisen roolin suhteessa vaatteeseen. Teoksessaan *Craft of Use* Kate Fletcher (2016) on paneutunut tutkimaan nimenomaan käyttäjäisyyttä ja yksilön roolia vaateen elinkaareissa. Teoksen esittelemän *Local Wisdom* -tutkimusprojektin aineistoon kerättiin satoja haastatteluja ja henkilökuvia eri taustaisten ihmisten lempivaatteista ja niiden käyttötavoista. Fletcher haluaa projektin avulla kiinnittää huomion vaatteiden arvoon ja merkitykseen suunnittelun ja tuotannon toisella puolella – yksilön käytössä, käsissä ja elämässä (Fletcher 2016, 16). Fletcher (2016, 170) havainnollistaa vaateen käyttöä seuraavalla yhtälöllä:

$$Use = materiality + people + time + space$$

Käyttäjäisyyden ydinkokemuksessa ovat usein vaateen fyysiset ominaisuudet. Materiaalisuus (*materiality*) ja siihen kuuluva tuntuma sekä vaateen ulkoinen olemus vaikuttaa haluihimme ja mahdollisuuksiimme käyttää sitä. Liian hiostava, väärän kokoinen tai kutittava vaate on harvoin vaatekaappimme käytetyimpiä kappaleita. Ihmisillä (*people*) taas tarkoitetaan sitä sosiaalista ympäristöä, jossa vaatetta käytämme ja jossa se vaikuttaa asemaamme ryhmässä. Käyttö on sidottua myös vallitsevaan aikaan (*time*), esimerkiksi tiettyihin trendeihin ja tilaan (*space*) eli fyysiseen ympäristöön ja olosuhteisiin, jossa vaatetta pidämme. Nämä kaikki käyttöön vaikuttavat rakennuspalikat voivat vaihdella laadultaan, määrältään tai suhteiltaan (Fletcher 2016, 170).

Nykyistä suhdettamme vaatteisiin, niiden hankintaan ja omistamiseen leimaa Fletcherin (2016) mukaan passiivisuus. Meille kaupunkitilan keskeisillä markkinapaikoilla myytävät vaatteet ovat usein hyvin homogeenisiä. Tämä vaihtoehtoisuuden puute heikentää yksilöllistä ilmaisua, mielikuvitustamme ja rajoittaa itseluottamusta kykyymme itse päättää vaatteistamme. Passiivisuutta lisää entisestään se, että vaateen ostajan rooli on lähinnä asettua vastaanottamaan muodin koneiston lopputuote. Vaate on jonkun meille tuntemattoman suunnittelijan suunnittelema, täysin elinpiirimme ulkopuolisen henkilön meistä kaukana valmistama, meille näkymättömien sisäänostajien valitsema ja lopulta markkinoijien meille haluamallaan tavalla esittelemä. Passiivinen rooli ei liity vain yksittäisiin vaatekappaleisiin vaan kokonaisuun asuihin ja tyyleihin, joiden mallikuvat tarjoillaan eteemme erilaisissa visuaalisissa kanavissa stylistien, lehtitoimittajien ja muiden muotivaikuttajien toimesta. (Fletcher 2016, 143.) Käytön sijasta vaatteet edustavat meille lähinnä uutuuksia, kuluttamista, materialismia, kaupallistumista ja markkinointia. Niihin liittyvä ihmisen toiminta tarkoittaa osallisuuden tai käytön sijasta ensisijaisesti haluamista, shoppailemista ja ostamista. (Fletcherin 2016, 59.)

Fletcher (2016) haluaa teoksellaan suunnata huomion vaatteiden todelliselle käyttämiselle ja huolenpidolle, edesauttaen ekologisempien, teollisuudesta ja markkinoista riippumattomien, lähestymistapojen rakentumista (2016, 16). *Local Wisdom* -projektiin haastateltujen ja kuvattujen henkilöiden vaatteiden käyttöön liittyi monia ideoita, jotka ovat osaltaan luomassa vaihtoehtoista pukeutumisen ja muodin kulttuuria. Kiinnostavaa oli, miten pitkäikäisiä projektissa dokumentoidut vaatteet olivat ja miten monella haastateltavalla vaateen käyttöön vaikutti sen liittyminen heille tärkeään henkilöön. Monet myös korjasivat, muokkasivat ja suunnittelivat vaatteitaan itse, muodostaen niihin aktiivisen käyttäjän roolin.

Mitä enemmän käytämme vaatteita, sitä todennäköisempää on, että muodostamme niihin kiintymyksellisen suhteen ja pidämme niistä hyvää huolta. Juuri vaateen käyttö, huoltaminen, säilyttäminen ja etenkin pitkä käyttöikä ovat merkittävässä roolissa myös sille muodostuvan hiilijalanjäljen kannalta. Vaikkei vaatteiden käyttöajan pidentäminen poista vaateeteollisuuden epäeettisiä pulmakohtia, eikä tarkoita vastuullisuuden siirtämistä vain vaateen käyttäjälle, on kuitenkin merkityksellistä, että jo vaateen käyttökerrat tuplaamalla voidaan sen kokonaishiilijalanjälkeä pienentää lähes 50 prosentilla (Sandin, Roos, Spak, Zamani & Peters 2019, 93). Mitä käytettävämpi tuote on ja mitä vahvemmin siihen kiinnymme, sen todennäköisempää on myös sen elinkaaren pidentyminen ja vaikutus muodin kiertokulun hidastamiseen (Niinimäki 2010, 151, 161).

5.3 Käytetty vaate ja patina

Kartoittaessa ihmisten vaatemuistoja ja -tarinoita olemme usein käyttettyjen, mahdollisesti ikään-tyneiden tai kuluneiksikin miellettyjen vaatteiden äärellä. Usein juuri ajankulu, pidempi käyttöikä ja elämän jäljet muodostavat vaatteillemme syvempiä merkityksiä. Tässä kappaleessa käsittelemme käytettyyn vaatteeseen liittyviä erityispiirteitä.

Käytetystä vaatteesta puhuttaessa olemme taipuvaisia nopeasti arvioimaan vaateen ulkoista kuntoa, mutta suhtautumiseemme siihen liittyvät myös näkymättömät piirteet ja tekijät, kuten vaateen historia. Ulkoisten merkkien lukeminen ei liity pelkästään funktionaaliseen lähestymistapaan, vaan niiden kautta teemme päätelmiä käytetyn tekstiilin entisestä elämästä ja arvosta. Kulumaan materiaassa voidaan viitata sanalla patina. Patina on esineen pintaan ajan kuluessa muodostunutta kulumaa –

jälkiä sen elämästä ajankulussa. Saija Hiltunen (2015) kirjoittaa vaateen optimaalista tilaa käsittelevässä pro gradu -työssään, että patina voi vaatteessa merkitä esimerkiksi haalistumia, kehon mukaisia muokkautumia tai muita ilmentymiä, joita vaatteeseen ei monestikaan haluta (Hiltunen 2015, 36). Patinan määritelmää voidaan pitää sosiaalisten, kulttuuristen ja ajallisten olosuhteidensa sanelemana. Esimerkiksi nykypäivänä patinasta voidaan puhua ajan myötä haalistuneiden farkkujen kohdalla, mutta sen sijaan nukkaa polyesterineuleessa ei ainakaan toistaiseksi mielletä patinaksi. Patina on siis ainakin osin ihmisen määrittämää.

Muodin systeemi on aina ollut vahvasti kytköksissä teollisuuteen, jonka tärkeimpänä moottorina toimii ihmisen halu uuteen, puhtaaseen, kiiltävään, pakasta vedettyyn ja virheettömään materiaan. On syytä kuitenkin muistaa, että viehätysksemme uutta kohtaan on ajassa ja kulttuurissa rakentunut. McCracken (1988) kirjoittaa teoksessaan *Culture and Consumption*, miten patinaa pidettiin 1700-luvulle saakka suuressa arvossa. Patinan nähtiin nostavan esineen statusarvoa, sillä se kuvasi sukupolvelta toiselle suvussa siirtyneen esineen ikää ja arvokkuutta. Patina ei ollut vain ajan mukanaan tuomaa visuaalista kulumaa vaan se ilmensi suvun juuria ja historiaa - vaateen sosiaalista arvoa. (McCracken 1988, 32.)

Myös tutkija Patrizia Calefato (2019) kirjoittaa patinan merkinneen esineen symbolisen arvon nousua. Esimerkiksi varakkailla 1700- ja 1800-luvun taitteen dandyilla oli aikanaan tapana antaa uusi pukunsa palvelijansa käyttöön joksikin aikaan, ennen kuin dandy itse käytti sitä julkisesti. Näin pukuun syntyi patinaa ja ainutlaatuisuutta. Myöhemmin teollistumisen myötä syntynyt kulutusyhteiskunta hylkäsi kuitenkin hiljalleen patinan arvon ja pukeutumis- ja kodinsisustustyyleissä alettiin suosia uutuuksia. (Calefato 2019, 37.)

Vaikka kulumat vaatteissa ovat aika ajoin olleet myös muodissa, on helppo keksiä lukuisia negatiivissävytteisiä ilmaisuja kuvaamaan käytettyä tekstiiliä. Esimerkkejä näistä ovat *rätti*, *riepu*, *rääsy*, *rytky* ja *lumppu*. Ehkäpä suhteestamme käytettyyn tekstiiliin kertookin jotain se, miten vaikeaa on keksiä yhtä montaa negatiivissävytteisiä ilmaisuja esimerkiksi muille käytetyille materiaaleille, esimerkiksi puulle. Käytettyä tekstiiliä kuvaavien sanojen negatiivisuudesta kertoo jotakin myös se, että *lumppu* on puhekielessä naisesta käytettävä halventava ja alentava haukkumasana, jossa sanalla kuvattavaan henkilöön liitetään siveettömyyden lisäksi ajatus mauttomaksi mielletystä pukeutumisesta. *Rääsy* sen sijaan juontuu sanaan rääsyläinen (synonyymi: *ryysyläinen*), johon yhdistetään myös mielikuva henkilön huonommuudesta. Minua kiinnostaa, miksi sekä käytettyyn tekstiiliin että huonommaksi katsottuun henkilöön viitattaessa voidaan käyttää samaa ilmaisua. Tekstiilin arvostus materiaana on myös halpatuotannon myötä kokenut kolauksen. Arvoon saattaa vaikuttaa lisäksi tekstiilin mieltäminen, esimerkiksi puuhun tai metalliin verrattuna, feminiiniseksi, pinnallisemmaksi ja heikommaksi materiaaliksi.

Käsityksemme kuluneesta tekstiilistä on monien tekijöiden sanelema. Tutkiessamme suhdetta käytettyihin tekstiileihin joudumme tarkastelemaan käsityksiämme liasta, kulumasta ja patinasta, mutta myös tutkimaan mielikuviamme ja uskomuksiamme. Yksi kiinnostava käytettyyn tekstiiliin liittyvä tekijä onkin juuri uskomus. Mielenkiintoinen esimerkki aiheeseen liittyvästä tutkimuksesta on psykologi Bruce Hoodin (2009) massaluennoillaan teettämä puserotesti. Hood pyysi yleisöstä vapaaehtoisia pukeutumaan mukanaan tuomaan neulepuseroon. Noin kolmasosa yleisöstä ilmaisi tässä vaiheessa olevansa vapaaehtoisia, mutta Hoodin kerrottua puseron kuuluneen tunnetulle sarjamur-

haajalle Fred Westille, lähes kaikki alkujaan vapaaehtoiset kohderyhmäläiset kieltäytyivät. Kyseinen pusero ei todellisuudessa ollut koskaan kuulunut Fred Westille. On vaikea perustella rationaalisesti, miksi vaate, eloton materia, joka ei enää millään tavalla ollut fyysisesti kytköksissä omistajaansa, sai osakseen niin voimakkaan vastareaktion. Hood esittääkin, että ihmisillä on taipumus, mutta myös neurologinen ominaisuus uskoa ylikuonnolliseen, ei-rationaaliseen. (Hood 2009, 36–39.) Saatamme esimerkiksi uskoa, että käytetty vaate kantaa mukanaan entisen omistajastansa ominaisuuksia tai eräänlaista henkeä.

Käytetty vaate ja sen kohtalo on tällöin myös ihmisten uskomusten sanelema. Saatamme nostaa arvohenkilölle kuuluneen vaateen jalustalle, maksaa huutokaupassa artistille kuuluneesta iltapuvusta asunnon hinnan verran ja säilöä sen vitriiniin. Haluamme uskoa sen erityislaatuisuuteen, arvokkuuteen ja taianomaisuuteen. Samoin meillä vaikuttaa olevan myös taipumus uskoa uhkaavana tai vastenmielisenä pidetyn henkilön vaateen olevan saastunut tai vastenmielinen.

Käytetyn vaateen erityislaatuisuuteen ja värittyneeseen suhteeseemme vaikuttaa oleellisesti se, että vaate on helposti henkilöitävissä oleva objekti. Vaikka olemmekin hiljalleen siirtymässä uudenaikaisen vaatteiden kuluttamisen kulttuuriin, jossa asuja voi esimerkiksi vuokrata ja näin jakaa useiden käyttäjien kesken, näemme ensisijaisesti vaatteet henkilökohtaisina ja intiimeinä esineinä. Kierrätetyn vaateen myynti-ilmoituksissa suuri etu on, jos vaatetta voidaan kuvailla ilmaisuin *läbes nyttämätön*, *uudenveroinen* tai *kuin uusi*. Termit voivat viitata toki vaateen hyvään kuntoon, mutta myös siihen, että edellinen omistaja on käyttänyt vaatetta itse hyvin vähän ja hänen jälkeään, ihokosketustaan ja merkkejä elämästä ei voida vielä nähdä tai tuntea vaatteessa.

Myös tarinan käsite tuntuu monella tapaa olevan kietoutunut käytettyyn vaatteeseen. Haluamme vaateiltamme tarinoita, kunhan ne ovat oikeanlaisia eivätkä liity sarjamurhaajiin. Marimekon vintagevaate on jo niin mielikuviltaan vakiintunut, että harvoin mietimme, kenelle se on aiemmin kuulunut. Tarina reippaasta, raikkaasta ja rohkeasta suomalaisnaisesta huolettomissa kesämaisemissa on jo valmiiksi rakentunut mieliimme. Haluamme luoda käytetyn vaateen historialle oman tarinamme ja vaatetta käyttämällä kertoa myös omaamme. Tarinamme osaksi on todennäköisesti mielekkäämpää valita jotakin muuta kuin Fred Westin neulepusero.

Kuva 10. Ajan ja käytön aiheuttamaa patinaa sinisessä 1960-luvun työtakissa. Suomen merimuseon kokoelmat.

Kuva 11. Osin parsitut ja osin rikkiäiset villasukat. Seurasaaren ulkomuseon kokoelmat.

6 Vaatesuhdetta käsitteleviä projekteja ja taidetta

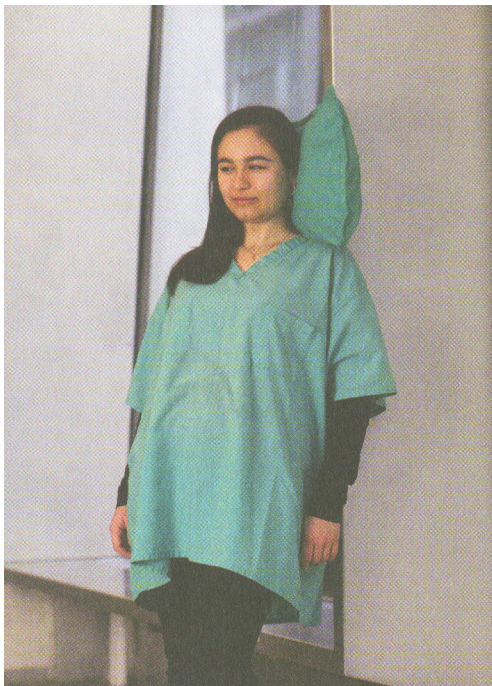
Vaatemuistojen ja -tarinoiden dokumentoinnista, näkyväksi tekemisestä ja myös taiteen kautta käsittelemisestä on olemassa monia kiinnostavia projekteja. Tässä kappaleessa nostan esiin niistä opinnäyteaiheeni kannalta keskeisimpiä esimerkkejä, kuten aiheeseen liittyviä julkaisuja, haastatteluprojekteja ja taiteellisia tulkintoja.

Aloitan tutkija, kirjailija ja design-aktivisti Kate Fletcherin kirjasta *Craft of Use* (2016), joka on yksi keskeisimpiä vaateen ja käyttäjänsä välistä suhdetta käsitteleviä teoksia. Teos käsittelee *Local Wisdom* -tutkimusprojektin haastatteluiden ja henkilökuvien kautta tarinoita, ajatuksia ja käyttötapoja, joiden kautta he ovat kiinnittyneet ja luoneet merkityksiä omistamiinsa vaatteisiin. Kirjassa esiintyvien henkilöiden vaatteilleen antamat merkitykset ja luomansa käyttötavat ovat moninaisia: moneen kertaan paikattuja puuvillavaatteita, mittatilausmekkoja, patinoituneita lempivaatteita, jokasään luottotakkeja ja suvussa pitkään kulkeneita vaatearteita. Yksi selkeimpiä merkityksellisyyden kannalta erottuvia tekijöitä on vaateen kytkös käyttäjälleen tärkeään henkilöön tai lähiomaiseen. Erään haastateltavan vaate liittyy jopa kolmeen hänen lähisukulaiseen (kuva 13). Hänen veistosmainen tynnyyn sulautuva paitansa kantaa mukanaan muistoa hänen isänsä työvaatteesta sairaalassa, tätinsä tavoista kierrättää asioita mielikuvituksellisesti sekä serkkunsa tynnyliinasta (Fletcher 2016, 25). Fletcher (2016) nostaa teoksellaan esiin vaatteiden merkityksen suunnittelun, tuottamisen ja kuluttamisen ulkopuolella sekä esittää ajatuksen muodin uudesta, kuluttamisesta irrallaan olevasta, merkityksestä, jonka keskiössä on nimenomaan luova käyttäjä ja henkilökohtainen suhde vaatteeseen.

Myös amerikkalainen kirjailija ja toimittaja Emily Spivack on käsitellyt töissään vaatteisiin liittyviä henkilökohtaisia tarinoita ja suhdettamme jokapäiväisiin arkiesineisiin. Kirjassaan *Worn Stories* (2014) Spivack kokoaa eritaustaisten henkilöiden itsensä kirjoittamia vaatetarinoita yhden vaatekappaleen takaa. Näkökulma on nimenomaan vaatetarinoissa, jotka perustuvat sattumuksiin, kohtaamisiin tai ihmissuhteisiin ja tarinat kuuluvat usein tunnetuille, lukijan uteliaisuuden herättäville henkilöille. Kuten Fletcherin teoksessa *Craft of Use*, myös *Worn Stories* esittelee monta tarinaa, joissa vaateen merkityksellisyyden takana on sen liittyminen käyttäjälleen tärkeään toiseen ihmiseen. Yhdysvaltalainen elokuvantekijä Greta Gerwig jakaa lukijoille vaaleansiniruudullisen kauluspaitansa tarinan (kuva 12). Kauluspaidan merkityksellisyys perustuu nimenomaan tunnemuistoon sen alkuperäisestä omistajasta, Gerwigin teiniajan rakkaudesta Davidista, joka jätti paidan muistoksi Gerwigille heidän teidensä erotessa. Gerwig muistelee paidan pehmeän pinnan tuntua hänen halatessaan Davidia. Nyttemmin hän kertoo käyttävänsä paitaa kirjoittaessaan, sillä se vie hänet lähemmäksi 18-vuotiaan minänsä kuohuavaa tunnemaailmaa ja herkkiä ihmissuhteita. (Spivack 2014, 15.) Vaateen olemus kehollisena objektina, sen läheisyys ja lämmittävyys luovat sille väistämättä erityisen merkityksen fyysisenä ja emotionaalisenä tekstiiliesineenä, jonka kautta on mahdollista tuntee yhteyttä toiseen ihmiseen ja muistoon hänestä.

Kuva 12. Spivack, 2014.
Worn Stories. 15.

Kuva 13. Fletcher, 2016. Craft of Use. 25.

Kuva 14. Kaarina Kaikkonen: Virtaavien vetten tykö, 2006.

Kuva 15. Riitta Päiväläinen: Relation, 2001

Vaatteen tarinallisuutta on käsitelty myös taiteessa. Taiteilija Kaarina Kaikkosen installaatioiden käytettyjen vaatteiden tilalliset muodostelmat luovat meille usein kertomusta menneestä, edellisistä käyttäjistään ja eletystä elämästä. Ne herättävät kysymyksen aiemmista käyttäjistään ja siitä, missä he ovat nyt. Töille ominaista ovat myös katoavaisuuden ja haikeuden tunteet, joita sään armoille, ulkotilaan asettaminen korostaa. Aikanaan käytössä ja jonkun ihoa koskettaneiden, nyt jo unohdettujen vaatekappaleiden herkkyys ja haavoittuvuus on helposti lähestyttävää ja monia liikuttavaa, sillä vaate on yksi jaetuimpia ihmistä koskettavia materiaalisia nimittäjiä. Kaikkosen töissä toistuvat usein materiaalina vanhat miesten vaatteet, haalistuneet puvut ja pehmenneet kauluspaidat, joiden hän on kertonut viittaavan lohdullisina muistoina omaan isäänsä ja isän menettämiseen. (Dacci, Kivirinta & Herzberg 2014, 13, 118-119.) Kuten aiemmissakin esimerkeissä, liittyy vaatteeseen tässäkin tapauksessa yhtenä merkittävyystekijänä tunne toisesta ihmisestä.

Taiteilija Riitta Päiväläinen on tutkinut vaateen tarinaa ja sen nostattamia muistoja luontoon sijoituvissa installaatioissaan ja niitä kuvaavissa valokuvateoksissaan. Installaatioissa second hand -vaatteet on sijoitettu osaksi muuten koskemattoman näköistä luontoympäristöä, kuten tiheää metsää tai koskematonta lumimaisemaa. Tarkkaan valituissa ympäristöissään vaatteet ovat ikään kuin kadotettuja, todellisuudesta irronneita karkulaisia, mutta toimivat samalla eräänlaisina johtolankoina ja uteliaisuutta herättävinä vihjeinä aiemmasta elämästään ja käyttäjistään. Päiväläinen on kiinnostunut vaatteiden kautta välittämään kirjoittamattomia tarinoita ja hiljaista historiaa, joita katsojan on mahdollista teoksista muodostaa. (Päiväläinen 2020.) Ehkä juuri vaatteet meitä kaikkia koskettavana materiaana, niiden välittömyys ja arkisuus, saattaa oman kokemus- ja tunnemaailmamme nopeasti Kaikkosen ja Päiväläisen teosten äärelle.

*“For me, a piece of clothing represents, above all, its former wearer.
It tells you that somebody has been present. However, the person who wore it is now gone.
The faded colors and tears in the fabric show the signs of the time passed.”*

(Riitta Päiväläinen 2020)

Vaatteet ovat esiintyneet aiheena myös esitystaiteissa. Taiteilija Johanna Tuukkasen näytelmä *Acts of Clothing* (2015) käsitteli Tuukkasen omalle elämälle merkityksellisiä tapahtumia, vaiheita ja moninaisia rooleja sekä naisena että taiteilijana. Näytelmä perustui taiteilija Marcia Farqurahin alkuperäiskonseptiin, jossa jokainen lavalla vaihdettava vaate välittää palan omaelämäkerrallista tarinaa yleisölle. Lavasteille ei ole tarvetta, sillä pois vaihdettavista vaatteista alkaa muodostua alun perin paljaalle näyttämölle kumpuja ja kekoja – tekstiilistä rakentuvia muistojen mättäitä. Konseptissa vaate nähdään ensisijaisesti ihmisen iholle tallentuneena muistona, jatkeena omalle olotilalle ja välineenä ilmaista erilaisia tunteita. (Viljanen 2016.)

Kuva 16. Johanna Tuukkasen näytelmä Act of Clothing (2015).

Myös näyttelijä Tilda Swintonin ja muodin historioitsija Olivier Saillardin yhteistyön tuloksena syntyneissä performansseissa ovat aiheena vaate, sen tarina ja käyttäjä. Performanssissa *Cloakroom Vestiaire Obligatoire* (2014) Swinton esiintyy lavalla vastaanottaen yleisön jättämiä vaatteita lavastettuun vaatesäilytykseen. Jokainen vaatesäilytykseen jätetty vaate toimii inspiraationa Swintonin intuitiiviselle improvisaatiolle, jossa hän luo vaatteelle tarinan siitä nousevan tunnun, muiston ja kantajansa jättämän jäljen perusteella. Performanssissa vaate ei ole vain satunnainen objekti vaan se on omistajansa persoonallisuuden väistämätön ilmentymä, kantaen mukanaan tarinaa ja intiimiyden tuntua, jota Swinton tulkitsee intensiivisen liikekielensä kautta. (Musmeci 2014.)

Nämä erilaisista lähtökohdista kumpuavat ja medioiltaan poikkeavat työt osoittavat, miten monipuolisia merkityksiä käyttäjän ja vaatteen väliseen suhteeseen voi rakentua. Muiden vaatetarinoita ja -muistoja tarkastelemalla ja tulkitsemalla voimme päästä lähemmäksi jotakuta tai jotakin itselle tuntematonta. Siinä missä omiin vaatemuistoihin liittyy usein yhteyden kokeminen itselle tärkeisiin ihmisiin kuten edelliseen käyttäjään, lahjanantajaan tai vaatteen ompelijaan, tuntuvat myös tarinat vaatteista toimivan eräänlaisena ymmärryksen siltana niiden kuulijan ja tarinankertojan välillä. Vaatetarinat ovat aina henkilökohtaisia ja kuten vuorovaikutuksessa yleensäkin, henkilökohtaisen jakaminen ja paljastaminen tuo meitä väijäämättä lähemmäksi toisiamme. Vaate ei toki ole ainoa esine, jonka kautta meidän on mahdollista välittää tietoa ja lisätä ymmärrystä ihmiselämästä ja henkilötarinoista. On kuitenkin kiinnostavaa, miten sen kehollisuus ja intiimiys, yhdistyen moninaisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin merkityksiin, tekee siitä ajan kuluessa erityislaatuisen ja emotionaalisesti latautuneen objektin.

Kuva 17. Tilda Swinton performanssissa Cloakroom Vestiaire Obligatoire (2014).

7 Haastattelut

Haastattelumenetelmien kartoittamisen ja vertailun kohdalla on syytä muistaa, että *Vaatetarinat*-projektin tavoitteena ei ole tuottaa haastatteluaineistoa tieteellistä tutkimusta varten tai tämän opinnäytteen aineistoksi. *Vaatetarinat*-projektin tavoitteena on tarkoitus tehdä näkyväksi erilaisten ihmisten kertomatiedon ja tarinoiden kautta vaatteisiin liittyviä suhteita ja käyttötapoja. Näin ollen haastatteluiden luonne on tutkimushaastatteluiden sijasta enemmänkin dokumentaarinen, myöhempien käyttötarkoitusten voidessa olla myös taidelähtöisiä. Jokaisesta haastattelusta koostetaan yhtenäinen, henkilön vaatesuhdetta kuvaava, lukijaystävällinen, viimeistelty ja pisimmällään noin sivun mittainen teksti. Opinnäytteeni tässä osassa kartoitan erilaisia haastattelutapoja, tutustun haastattelemista koskevaan kirjallisuuteen sekä suoritan ensimmäiset haastattelut osaksi *Vaatetarinat*-projektia.

7.1 Haastattelumenetelmän valinta

Projektin laadun ja uskottavuuden kannalta on tärkeää, että haastatteluja varten tehdään asiaan kuuluva taustatyö ja toimitaan haastattelun perussäännöt sekä etiikka huomioiden. Vaikka kyse ei olekaan tutkimushaastatteluista, löytyy haastatteluiden suunnitteluun tukea juuri tutkimuksen tekoa koskevista menetelmäoppaista, joiden tietojen pohjalta on mahdollista vertailla haastattelumenetelmiä, suunnitella haastatteluiden käytännön toteutusta ja projektin tavoitteet huomioon ottaen, soveltaa erilaisia menetelmiä tulevia haastatteluja varten.

Hirsjärvi ja Hurme (2001) kirjoittavat, että laadullista tutkimusta tehdessä haastattelu on yksi käytetyimpiä tiedonkeruumenetelmiä. Haastattelussa tutkija ja haastateltava keskustelevat strukturoidusti tai avoimesti tutkimusaiheeseen liittyen. Tavallisesta sosiaalisia merkityksiä ja tarpeita täyttävästä arkikeskustelusta haastattelu eroaa siinä, että tutkimushaastattelulla on aina ennalta määritetty tutkimustehtävää koskeva tavoite. (Hirsjärvi ja Hurme 2001, 34, 42.) Vaikka vaatetarinoiden kerääminen ei ole osa tieteellistä tutkimusta, voidaan edellinen kuvaus tieteellisen haastattelun peruspääteistä rinnastaa myös *Vaatetarinat*-projektin haastatteluihin, sillä niilläkin on selkeä päämäärä: kertomatiedon kerääminen ihmisten vaatetarinoita ja -muistoja koskien. Huomionarvoista on, että *Vaatetarinat*-projektissa suoritettujen haastatteluiden tavoite ei sen sijaan ole, tieteellisestä haastattelusta poiketen, tuottaa aineistoa tieteellisen analyysin kohteeksi vaan toimia itseisarvoisena materiaalina ja aineistona, jonka lopullinen käyttötarkoitus ja esittämistapa tarkentuu *Vaatetarinat*-projektin edetessä.

Tulen tämän opinnäytetyön produktiivisessa osassa testaamaan erilaisia haastattelutapoja. Tavoitteena ei välttämättä ole löytää *Vaatetarinat*-projektiin yhtä lopullista haastattelutapaa ja -muotoa vaan vertailla erilaisten menetelmien etuja ja haasteita sekä harjoitella haastattelijan roolissa toimimista. Tietyin, samanlaisena toistuvan haastattelumenetelmän valitsemista ei tue myöskään projektin tavoitetta kerätä vaatemuistoja eri taustaisilta ihmisiltä. Esimerkiksi lapsen tai nuoren haastatteluun liittyy usein omat erityispiirteensä, jolloin haastattelija saattaa joutua vaihtamaan lähestymistapaansa vuorovaikutuksen luomiseksi (Hirsjärvi & Hurme 2001, 68–69, 128–134).

Vaatetarinat-projektille sopivaa haastattelutapaa kartoittaakseni ja itse haastatteluihin valmistautuakseni olen perehtynyt erilaisiin haastattelumenetelmiin. Tässä olen käyttänyt apuna erityisesti sähköistä laadullisten tutkimusmenetelmien oppimisympäristö KvaliMOTV:a (Saaranen-Kauppinen

& Puusniekka 2006) sekä aiheeseen johdattavaa kirjaa Haastattelu – Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus (Ruusuvuori & Tiittula 2005). Olen valinnut lähempään tarkasteluun avoimen haastattelun, kerronnallisen haastattelun, teemahaastattelun ja (puoli)strukturoidun haastattelun. Koska haastatteluiden tavoitteena on kartoittaa yksilötason vaatesuhteita, olen päättänyt jättää ryhmähaastatteluun tutustumisen vaihtoehtojen ulkopuolelle.

Avoim haastattelu

Avoimessa haastattelussa haastattelija ja haastateltava keskustelunomaisesti käyvät läpi tutkijan tai haastattelijan etukäteen määrittämiä teemoja ja aiheita. Haastattelu ei kuitenkaan etene tietyn ennalta strukturoidun kysymyspatteriston tai lomakkeen kautta, vaan tilanne pyrkii olemaan mahdollisimman luonteva ja tavallista keskustelua muistuttava. Avoimessa haastattelussa on tärkeää antaa tilaa haastateltavan vapaalle ajatuksenkululle, ilmaisulle ja mielipiteille, ja se etenee pitkälti haastateltavan omilla ehdoilla. Haastattelija on toki aina ennalta asennoitunut tavoitteellisesti keskustelemaan tietyistä aihepiiristä, mutta valmis pitämään keskustelun kulun avoimena ja ennakoimattomana. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Avoimessa haastattelussa haastattelijan tulee olla herkkä kuuntelemaan ja poimimaan haastateltavan puheesta aiheen kannalta merkityksellisiä yksityiskohtia johdattaen näin haastattelua eteenpäin. Haastattelussa voidaan siis poiketa myös sivupoluille ja uusille alueille, jolloin aiheen on mahdollista syventyä ja haastattelijan saada monipuolista aineistoa. Sivupoluille meneminen kuuluu myös tavalliseen keskusteluun ja on tärkeää tilanteen luonteenomaisuuden kannalta. Avoimeen haastattelun onnistumisen kannalta on tärkeä olla aidosti kiinnostunut haastattelun aiheista, jotta keskustelu voi syventyä ja tuottaa jotakin uutta ja kiinnostavaa. Koska haastattelu ei ole ennalta tarkkaan suunniteltu, myös riittävän ajan varaaminen keskustelulle on tärkeää. Usein haastattelussa merkityksellistä on myös haastattelijan persoona ja vuorovaikutustaidot. Avoimen haastattelu välittömässä ja joskus tavallista keskustelua muistuttavassa ilmapiirissä haastateltava saattaa kertoa myös itselleen herkistä aiheista, liikuttua tai hermostua. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Vaatetarinat-projektin puitteissa tehtävien haastatteluiden kannalta näen avoimen haastattelun eduksi nimenomaan sen vapaamuotoisuuden ja haastateltavalähtöisyyden. Koska vaatteisiin liittyvät suhteet ovat usein henkilökohtaisia ja niihin liittyy paljon henkilön omakohtaisia muistoja, tunteita ja elämäntapahtumia, koen tärkeäksi tarjota haastateltavalle avoimen haastattelutavan kautta liikkumatilaa ja vapautta kertoa aiheesta omilla ehdoillaan.

Kerronnallinen haastattelu

Kerronnallisella haastattelulla pyritään nimensä mukaisesti kokoamaan kertomuksia. Menetelmästä voidaan käyttää myös nimitystä narratiivinen haastattelu. Identiteettimme rakentuu osin juuri muodostamiemme narratiivien kautta ja jäsenämme niillä paikkaamme ja ymmärrystämme oman elämämme ajallisuudesta. Kertomuksen (*narrative*) ja tarinan (*story*) keskeisin ero on, että samasta

tarinasta, esimerkiksi *Keisarin uusista vaatteista*, voi olla olemassa monta näkökulmiltaan riippuvaa ja siten erilaista kertomusta. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 189.)

Kerronnallisessa haastattelussa haastattelija luo tilaa juuri kertomiselle ja asettaa haastateltavalle kysymyksiä, joilla tavoittelee vastauksiksi kertomuksia. Näin ollen koko haastattelu voi perustua joissakin tapauksissa jopa vain yhteen pääkysymykseen, joka antaa mahdollisimman paljon tilaa itse kertojalle. Kertomuksilla voidaan katsoa olevan erilaisia olomuotoja kuten elämäntarinaa ja sitä koostava kertomus, tiettyyn tapahtumaan tai kokemukseen perustava kertomus tai pitkä, tarkkaan analysoitu ja litteroitu laajamittainen esitys haastateltavan elämästä. (Hyvärinen & Löyttyniemi 2005, 190–194.)

Arvioidessa tämän lähestymistavan sopivuutta *Vaatetarinat*-projektin haastatteluihin, en voi olla miettimättä haasteita, joita näin haastateltavasta riippuvainen ja hänelle vastuullinen tilanne voisi tuottaa. Vaikka kyseessä on juuri tarinoiden, kertomusten ja kokemusten kerääminen, ovat niiden aiheena kuitenkin vaatteet, joita ei materiaalsen luonteensa puolesta yleisesti voida pitää tyypillisinä kertomuksen päättäjinä. Vaatteiden kautta on toki mahdollista kertoa omaelämäkerrallista tarinaansa, kuten aiemmissa esimerkeissä taiteilijat Johanna Tuukka ja Marcia Farqurah ovat esityksissään tehneet, mutta *Vaatetarinat*-projektin keskiössä eivät kuitenkaan ole ihmisten elämäntarinat vaan suhde vaatteeseen. Kuitenkin jos projektissa halutaan tuottaa kirjallista aineistoa haastatteluiden lisäksi tai tueksi, voisi kerronnallinen lähestymistapa olla yksi vaihtoehto.

Teemahaastattelu

Teemahaastattelu on avointa haastattelua hieman formaalimpi muoto, jossa keskustelu etenee ennalta määritettyjen teemojen kautta. Haastattelija on valmistellut aihepiirin kannalta oleelliset teemat, joihin haastateltavalta odotetaan vastauksia. Teemasta toiseen etenemiselle ei kuitenkaan määritetä valmista järjestystä, eikä niitä yleensä käsitellä yksityiskohtaisten tarkkoja kysymysten kautta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Kuten avoinkin haastattelu, myös teemahaastatteluun liittyy keskustelunomaisuus ja puhejärjestys muotoutuu vapaasti. Haastattelija voi tehdä lyhyitä muistiinpanoja, sanalistoja tai kirjata valmiiksi apukysymyksiä, mutta avoimen vuorovaikutuksen kannalta on tärkeää, että huomio on kuitenkin ensisijaisesti haastateltavassa – ei papereissa. Useita henkilöitä haastateltaessa pyritään käyttämään samoja teemoja, vaikka niistä voidaankin puhua vaihtelevalla järjestyksellä ja laajuudella. Teemahaastattelu sopii hyvin esimerkiksi vähemmän tunnettujen aiheiden ja ilmiöiden tutkimiseen, jolloin voi olla haastavaa laatia etukäteen tarkkaa kysymysrunkoa uudesta asiasta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkajulkaisu].)

Ajatellen *Vaatetarinat*-projektiin sopivaa haastattelutapaa, vaikuttaa teemahaastattelussa olevan monia etuja. Haastattelut voidaan pitää suhteellisen avoimina, vapaamuotoisina ja vuorovaikutuksellina, mutta niissä olisi mahdollista käyttää tukena eräänlaista teema- tai avainsanalistaa muistutuksena keskustelun pääaiheista. Koska *Vaatetarinat*-projektin haastattelut tullaan toteuttamaan vähäisesti haastattelukokemusta omaavien tekijöiden toimesta, koen hyödylliseksi, että haastattelutilanteisiin voisi tuoda mukanaan keskustelua ohjaavan apuvälineen aihelistan muodossa.

Strukturoitu ja puolistrukturoitu haastattelu

Strukturoidussa haastattelussa on kyse lomakehaastattelusta, jota voidaan pitää kaikkein formaalimpana haastattelun muotona. Käytännössä tämä tarkoittaa kyselylomakkeeseen vastaamista haastattelijan ohjaamana. Kyselylomake sisältää tyypillisesti valmiita kysymyksiä sekä joissain tapauksissa valmiita vastausvaihtoja, ja samaa kyselylomaketta käytetään haastateltavasta riippumatta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Puolistrukturoidussa haastattelussa edetään esittäen lähestulkoon samana toistuvat kysymykset samassa järjestyksessä. On myös määritelmiä, joiden mukaan puolistrukturoidun ja teemahaastattelun välillä ei juurikaan käytännössä ole merkittäviä eroja, sillä myös puolistrukturoidussa haastattelussa voidaan vaihdella kysymysten järjestystä. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Monissa opinnäytetyöprosesseihin liittyvissä haastatteluissa on paljon juuri puolistrukturoidun haastattelun piirteitä, koska teemat ovat usein valmiiksi suunniteltu ja niiden tueksi on mietitty myös tarkentavia kysymyksiä. Lisäksi puolistrukturoidun haastattelun nähdään olevan hyvä vaihtoehto silloin, kun jo etukäteen tiedetään, mistä aiheista tietoa halutaan, eikä haastateltavalle ole tarpeen antaa liikaa vapautta haastattelun sisältöjen suhteen. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Näen, että *Vaatetarinat*-projektissa toteutettavien haastatteluiden kohdalla teemahaastattelussa käytettävän teemalistauksen lisäksi, voisi olla hyödyllistä valmistella haastattelua varten joitakin tarkentavia kysymyksiä. Näiden käyttötarvetta voisi punnita haastateltavakohtaisesti, mutta ne voisivat toimia arvokkaana apuna, mikäli haastattelu tuntuisi syystä tai toisesta takkuavan tai haastateltava kokisi teemat itselleen vieraiksi, liian laajoiksi tai muuten haastavaksi lähtökohdaksi omalle kerronnalleen.

7.2 Haastattelujen suunnittelu ja toteutus

Tutustuttuani erilaisiin haastattelutapoihin, päätin soveltaa puolistrukturoidun ja teemahaastattelun peruspiirteitä suorittamissani haastatteluissa. Muodostin listan haastatteluaiheen pääteemoista sekä kymmenestä niitä tarkentavasta kysymyksestä (liite 1). Listan tehtävä oli toimia ensisijaisesti suuntaavana ja ohjaavana apuvälineenä, mikäli haastattelu eksyisi vapaamuotoisuudessaan liiaksi sivupoluille. Listan avulla oli lisäksi tarkoitus pitää haastattelun sisällöt monipuolisina ja mahdollistaa erilaisten näkökulmien ja ajatuspolkujen rakentuminen vaatesuhdetta käsiteltäessä. Lista olisi valmis työväline myös *Vaatetarinat*-projektissa kerättäviä haastatteluja varten.

Ensimmäiset haastattelut toteutin joulukuussa 2020. Kartoitin vapaaehtoisia haastateltavia ensisijaisesti tuttavapiiristäni, sillä minulla oli jo entuudestaan käsitys siitä, keillä voisi olla halua ja kiinnostusta keskustella kanssani aiheeseen liittyen. Kontaktoin heitä pääsääntöisesti viestitse, jonka yhteydessä tuli ilmi haastatteluaiheeni ja käyttötarkoitus. Lisäksi ohjeistin heitä ottamaan mukaan haastatteluun valitsemansa vaatekappaleen. Vaatekappaleen valintaa helpottamaan annoin heille esimerkkejä vaateen merkitystekijöistä. Haastateltavalla oli näin mahdollisuus valita itselleen merkityksellinen vaate omasta näkökulmastaan. Valittu vaate saattoi olla pitkäikäinen, hyvän olon tuova, tärkeään muistoon liittyvä, lempivaate tai muuten vain haastateltavalle tärkeä. Tärkeintä oli, että vaate oli jollakin tapaa haastateltavalle erityinen tai merkityksellinen.

Haastattelua koskevia etukäteen huomioitavia käytännön seikkoja olivat haastattelulupalomakkeen laatiminen, haastattelupaikoista ja ajankohdista sopiminen sekä haastattelun tallentamistavan suunnittelu. Kaikki haastattelut nauhoitettiin. Haastateltavien kanssa on sovittu, ettei heidän henkilöllisyytensä tule ilmi opinnäytetyössä tai *Vaatetarinat*-projektin materiaaleissa. Haastateltaviin viitataan vaatetarinoiden yhteydessä kuitenkin etunimellä ja iällä. Koin, että erityisesti ikä on kiinnostava tieto, sillä suhteemme vaatteeseen saattaa vaihdella paljonkin ajan myötä. Haastateltavien ikähaarukaksi muodostui 6–77 vuotta. Yhdessä Elina Laitisen kanssa sovimme opinnäytetyön puitteissa tehtävien haastatteluiden määräksi noin viisi haastattelua. Määrän katsottiin tuovan kokemusta haastattelijana toimimisesta sekä muodostavan tarvittava pohjamateriaali työskentelyn jatkamiselle *Vaatetarinat*-projektin parissa.

Koska *Vaatetarinat*-projektiin haastateltavien kerronnalla on tarkoitus tehdä näkyväksi erityyppisiä vaatesuhteita ja nostaa esiin vaatteiden merkitystä käyttäjän kokemana, olemme Elina Laitisen kanssa päätyneet helposti lähestyttävää dokumentointi- ja esitystapaan, jossa haastatteluiden pohjalta muodostetaan eräänlainen kirjallinen referaatti tai haastattelukooste.

Haastattelunauhoitteiden avulla muodostin jokaisesta haastattelusta yhdenmukaisen koosteen, josta tulee esiin käyttäjän vaatteiden tarina hänen itsensä kertomana. Osassa haastatteluista käyttäjä on saattanut kertoa laajemminkin suhteistaan vaatteisiin tai muistella itselleen tärkeitä muita vaatteita. Koosteiden kirjoittamisessa on käytetty tarkkaa harkintaa asioiden valitsemisessa ja muotoilemisessa. Haastattelussa tärkeimmiksi nousseet ja eniten painoarvoa saaneet teemat on huomioitu ja pyritty välittämään lukijalle. Vaikka koosteet ovat kielellisesti yhdenmukaistettu, on tavoitteena ollut myös välittää kertojan persoonaa ja omaa ääntä. Kaikki koosteet on erikseen hyväksytetty haastateltavilla itsellään ja niihin on halutessaan ollut mahdollista tehdä muutosehdotuksia, jotka on huomioita lopullisessa vaatetarinassa.

8 Vaatetarinat

Opinnäytetyön produktiivisen osan muodostavat käyttäjilleen merkityksellisiä vaatteita käsittelevien haastatteluiden pohjalta kirjoittamani koosteet: *vaatetarinat*. Jokaisen seitsemän tarinan keskiössä on yksi haastateltavan valitsema erityinen vaatekappale, mutta monesti niissä esiintyy myös muuta vaatteisiin, pukeutumiseen tai elämäntarinaan liittyvää sisältöä. Valitsin tarinoihin minäkertojan välitääkseni vaatteen käyttäjän tai omistajan omaa yksilöllistä kokemusta ja näkökulmaa. Sivunmittaiset vaatetarinat on otsikoitu vaatteen nimellä ja niiden lopussa ovat esillä haastateltavien etunimi ja ikä.

Valokuvasin jokaisen haastateltavan valitseman vaatekappaleen ja valokuvat toimivat vaatetarinoiden kuvituksina. Valokuvien tavoitteena on syventää vaatetarinoihin liittyvää lukukokemusta. Valokuvissa olen pyrkinyt tarkkaan, selkeään ja dokumentoivaan tyyliin, jotta vaatteiden ulkonäkö ja yksityiskohdat välittyvät lukijalle mahdollisimman realistisesti.

Vaatetarinoiden kautta tulee esiin, miten monimerkityksellisestä ja emotionaalisesta tekstiiliesineestä vaatteesta on kyse. Vaatetarinoissa ihmisen suhde vaatteeseen näyttäytyy käyttäjän oman kokemusmaailman kautta. Vaate ei näin ollen ole vain kulutettava objekti tai tarpeellinen käyttöesine, vaan nähtävissä materiaalsen arvonsa yläpuolella – tunteiden, muistojen ja elämäntarinan näkökulmista. Oma käsitykseni tekstiilimateriaalisten vaatteiden kehoon ja tunteisiin liittyvästä erityislaatuisuudesta vahvistui.

Jokaisessa seitsemässä vaatetarinassa vaatteeseen liittyvä suhde oli erilainen ja merkitystekijät vaatevalinnan taustalla vaihtelivat. Monen vaatetarinan taustalla kuitenkin myös toistuvat samat teemat. Vaatetarinoissa esiin nousee erityisesti vaatteen yhteys käyttäjälleen läheisiin ihmisiin. Monesti vaate toimi myös muistona merkityksellisestä ajanjaksosta käyttäjän menneisyydestä, osana hänen omaa elämäntarinaansa. Kolmas merkillepantava teema oli vaatteisiin liittyvä käsityö ja itsetekeminen. Monet vaatetarinoissa painottuvat merkitystekijät ovat löydettävissä myös alaluvussa 5.1 esittelemästäni Kirsi Niinimäen vaatteeseen kiintymistä käsittelevän tutkimuksen tuloksia kokoavasta taulukosta (taulukko 1).

Kiinnostavaa oli, että haastattelutilanteiden ja vaatetarinoiden myötä moni haastateltavista koki vaatteesta tulleen itselleen vieläkin tärkeämpi. Vaatteen tärkeyden perusteleminen haastattelutilanteessa ja siihen liittyvien merkitystekijöiden sanoittaminen vaikutti vahvistavan suhdetta vaatteeseen entisestään.

Seuraavilla sivuilla esitellään seitsemän erilaista vaatetarinaa valokuvineen.

SININEN NEULE

Tämä koboltinsininen villaneule on itse tekemäni. Se on malliltaan lyhyt, väljä ja siinä on edessä napit. Vaateen ympäri kiertyy siihen valkoisella villalangalla kirjailamani sana *superlover*. Teen jonkin verran itse vaatteita ja tänä vuonna olen neulonut kolme puseroa. Sitä saa mitä tekee. Neule on minulle todella rakas ja käytän sitä lähes päivittäin. Siinä on juuri mieleiseni malli ja väri.

Minun oli lähes pakko tehdä tämä vaate, koska olin aiemmin luopunut vastaavanlaisesta neuleesta. Olen jäänyt kovasti kaipaamaan tuota alkuperäistä neuletta. Löysin sen aikanaan vaihtokirpputorilta, jonne satuin eksymään ystäväni kanssa ollessamme kävelyllä. Huomasin sen muiden vaatteiden joukosta juuri sen loistavan sinisen värin takia. Tämä tietty sininen vetää minua puoleensa kuin magneetti. Bongailen väriä kaikkialta, ja se saa mielestäni melkein minkä tahansa esineen tuntumaan paremmalta. Mietin, juontaako kiintymykseni väriin lapsuudestani, jolloin nuorempi siskoni puettiin aina punaiseen ja minut siniseen.

Kirpputorilta löytämäni neule oli selkeästi pesussa edelliselle omistajalleen liian pieneksi kutistunut, mutta juuri pinnan huopunut ja tiivis tuntuma viehätti minua. Vasempaan rintamukseen oli brodeerattu samalla sinisellä pieni Adidaksen logo. Neule oli minusta kaikin puolin ihana ja se oli minulla käytössä vuosia. Sain monesti kuulla, miten neule korosti sinisten silmiäni väriä. Minulla oli aina hyvä olo se päällä. Istuvuuskin oli juuri minulle täydellinen.

Neuleeseen alkoi kuitenkin hiljalleen ilmestyä pieniä reikiä, joita paikkailin saman värisellä langalla. Koska silloisessa asunnossani oli ollut koiperhosia, olin vakuuttunut, että niillä oli osuutta asiaan. Nyttemmin ajateltuna ei ollut ihme, että kulumaa syntyi, koska vaate oli jo lähtökohtaisesti käytetty, pesty väärin ja ollut minulla jatkuvasti käytössä. Muistan kuitenkin olleeni lähes vainoharhainen koiperhosten vuoksi. Myöhemmin muuttaessani uuteen asuntoon, halusin päästä eroon monista tavaroistani. Muuttoon liittyi paljon tunteita ja tietyt esineeni näyttäytyivät minulle tuolloin negatiivisessa valossa. Niistä luopumiseen liittyi varmaankin jonkinlaista halua jättää menneet taakseen. Heitin tuona synkkänä muuttopäivänä pois jopa joitakin maalauksiani. Tuolloin myös aiemmin rakas sininen neuleeni päätyi hylättävien tavaroiden joukossa roskikseen. Tätä vaatetta ei ehkä ihan ohimennen huomaa, mutta aina silloin tällöin joku lähietäisyydellä oleva kehuu tätä. Tämä on ehkä vähän *low-key*. Tämä ei herätä huomiota, mutta minulla on itsellä tosi mukava olla siinä.

Nyt koen, että sininen neuleeni oli tavallaan tuon mustanpimeän tammikuisen muuttopäivän uhri. Mietin edelleen, kolme vuotta myöhemmin, miten täydellinen vaate se olikaan. Koska en ole löytänyt lähellekään yhtä hyvää vastaavaa uutena, päätin tehdä siitä itse oman versioni. Kuten alkuperäisessäkin, on tässäkin inan verran lyhyet hihat - ihan tarkoituksella.

Halusin kirjoa tähän jotakin hauskaa, koska olen kyllästynyt liian huoliteluihin ja kaavanmukaisiin, persoonattomiin vaatteisiin. Sana *superlover* on tarttunut minulle varmaankin jostakin popkulttuurin lausahduksesta tai tv-sarjasta. Minusta rakkauden idea pitäisi voida nähdä romanttista rakkautta laajemmin – enemmänkin rakkautena kanssaihmiä kohtaan. Ehkä näihin kahteen toisiinsa kytköksissä oleviin neuleisiin liittyy eräänlaista rakkauden käsityksen muotoutumista. Tuona valottomana muuttopäivänä, alkuperäisen neuleen hylätessäni, koin että maailma on sangen rakkaudeton ja ankea paikka. Kuitenkin nyt vuosien kuluttua, tähän vanhasta muistuttavaan *superlover*-neuleeseen pukeutumalla, haluan nimenomaan tunnustaa ajatusta rakkauden puolelle asettumisesta.

MUSTA MEKKO

Jos minun pitäisi ottaa vain yksi vaate mukaan matkalle, valitsisin tämän mekon, koska se ei mene helposti likaiseksi. Sain tämä mekon äidiltä joululahjaksi. Kun avasin paketin, olin että *vau!* Se on musta ja sen pinta on sileä ja kahiseva. Tykkään, että siinä on iso helma ja siinä on mukava olla. Vaatteissa lempiväriini on yleensä musta, mutta tykkään myös valkoisesta. Tässä mekossa minulle tulee pirteä olo.

Jos voisin valita tämän mekon kanssa puettavaksi mitä vain, haluaisin pukea sen mustien sukkahousujen kanssa. Minulla olisi sateenkaaren väriset hiukset. Myös mustavalkoiset hiukset olisivat hienot. Asuun kuuluisi myös koru, jonka sisään voisi laittaa pienen kuvan. Minulla on vasta nollat korkokengät, mutta haluaisin asuun myös mustat korkokengät. Olalla minulla olisi iso beige laukku. Sitten minulla olisi myös joku eläin, vaikka pupu, marsu tai koira.

Käytin tätä mekkoa viimeksi uuden vuoden tacobileissä. Seuraavaksi haluaisin käyttää sitä huomenna isjän luona. Mä yleensä päätän itse, mitä laitan päälle. Joskus äiti päättää. Tämä mekko tulee olemaan minulla tosi kauan ja sitten, kun olen aikuinen, aion käyttää sitä vieläkin tai sitten säilytän sen muistona, siitä kun olin pieni. Aikuisena minulla on myös taulu, jossa on äidin kuva. Taulua voi katsoa, jos tulee ikävä äitiä.

Mimo, 6

JÄLKIKUBISTINEN VILLAPAITA

Vuonna 1982 Sara Hildénin taidemuseolla järjestettiin näyttely: *André Lhote ja Suomi*. Lhote oli ranskalainen taidemaalari, jolla oli myös suomalaisia oppilaita ja seuraajia. Näyttelystä inspiroituneena neuloin samana vuonna tämän villapaidan ja käytin sitä paljon sinä kesänä. Sen värit ovat peräisin näyttelyn jälkikubistisesta värikartasta ja kuosi on saanut vaikutteita analyttisen kubismin palasteluista muodoista. Neuloin sen Florica-langasta ja se on 100-prosenttista villaa.

Pidän tätä villapaitaa arvovaatteenani. Vaikka en ole käyttänyt sitä pitkään aikaan, en ole halunnut luopua siitä, sillä se symboloi monia asioita elämässäni. Tein villapaidan aikaan, jolloin kotielämä piti minut sangen kiireisenä. Elämänvaihe oli hyvin perhekeskeinen. Neulominen oli jotakin, mihin saatoin arjen keskellä uppoutua. Minulla ei ollut tuolloin vielä omaa työhuonetta taiteellista työskentelyäni varten, mutta neuleen pariin vetäytyminen merkitsi minulle jonkinlaista omaa tilaa ja aikaa. Se oli oma pieni kuplani.

Nykyään neulominen on minulle rentouttavaa ja joskus jopa meditatiivista. Antaa käsien vain tehdä ja samalla katsoa jotakin hyvää sarjaa tai dokumenttia. Se on suorastaan nautinto. Joskus neuloessa myös ajatukset ja havainnot näkemästäni jäävät tarkasti mieleen, kuin neulotuiksi muistuinpanoiksi. Tähän neuleeseen liittyy paljon muistoja juuri silloisesta perhe-elämästä. Tänä talvena neuloin tummansinisen villapuseron, jossa tavoittelin tiettyä muotoa ja muhkeutta. Siitä tuli juuri sellainen kuin halusin.

Figuri ja siluetti on minulle pukeutumisessa tärkeää. Ihmisetkin tunnistan paremmin ääriviivoistaan ja liikekielestään kuin kasvoista. Katukuvasta imuroin alitajuntaani ihmisten tapoja liikkua asuissaan. Myös asujen yksityiskohdat, genrejen sekoittaminen ja kiinnostavat yhdistelmät jäävät mieleeni. On kiehtovaa, kun asu ei heti paljasta itseään vaan siinä on jokin juju, joka avautuu vasta lähemmällä tarkastelulla, asua lukiessa.

Tästä villapaidasta tekee merkityksellisen myös sen yhteys taiteeseen. Olen aina laittanut jollain tavalla sanani soppaan, kun kyseessä on vaatteet ja taide. Nykyisissä teoksissani ammennan ideoita muodin kuvastosta, mutta tämän villapaidan kohdalla olen tehnyt juuri toisin päin, eli valmistanut vaateen taiteesta inspiroituen. Oman taiteeni aiheina ovat usein ihminen ja vaate. Minua kiinnostaa, miten ihminen tuo asullaan ja olemuksellaan esiin sen, mitä arvelee olevansa. Eihän meistä kukaan tiedä, mikä lopullinen totuus on, tiedämmekö totuutta itsestämmekään.

Kirsti, 77

BÄNDIPAITA

Kesällä 2019 olin isäni kanssa lomamatkalla Lontoossa ja osallistuimme Wembleyn stadionilla järjestettyyn Bon Jovin konserttiin. Paikalla oli kymmeniä tuhansia ihmisiä ja tunnelma oli hyvin ainutlaatuinen. Olin vaikuttunut siitä, miten ihmiset reagoivat tunteella eri kappaleisiin ja eläytyivät musiikkiin. Yläkatsomon paikoiltamme katsottuna kaukana liikkuvien ihmisten muurahaisen kokoiset hahmot näyttivät epätodellisilta. *Always*-kappaleen soidessa ihmiset sytyttivät puhelimiensa valot ja heiluttivat niitä käsissään. Tapahtuman massiivisuus, ihmismäärä ja tunnelataus on kokemus, jota en unohda.

Konsertin jälkeen isäni osti minulla tämän paidan. T-paita on puuvillaa ja siinä on printit sekä edessä että takana. Etupuolen printissä on kuvattu Bon Jovin bändin jäsenet ja takana näkyy konsertti-kiertueen kalenteri. Printti on ajan myötä hieman haalistunut, mutta ei vielä halkeillut pahemmin. Bändipaidassa saakin näkyä ajanpatinaa.

Käytän tätä paitaa erityisesti teatteriharjoituksissa, joita kuuluu sekä opintoihini että teatteriharrastukseeni. T-paita on käytännöllinen vaate harjoituksiin, joissa liikutaan paljon. Olen käyttänyt sitä harjoituksissa jo niin monet kerrat, että paita on alkanut muistuttaa minua konsertin lisäksi myös teatterista.

Koen, että viimeisen vuoden aikana pukeutumiseni on mennyt vapaampaan ja rohkeampaan suuntaan. Omassa opiskeluympäristössäni olen huomannut ihmisten halun näyttää asioita pukeutumisen kautta ja avata pienen palan itsestään. Haluan itsekin voida kertoa persoonastani muille myös pukeutumisen kautta.

Käyttäessäni tätä paitaa silloin tällöin teatteriharjoitusten ulkopuolella, olen kuullut etten näytä henkilöltä, joka kuuntelisi Bon Jovia. Ihmiset tuntuvat joskus haluavan eräänlaiseen todisteen siitä, että olen intohimoinen Bon Jovi -fani, jotta minulla olisi oikeus pukeutua bändin paitaa. Olen ollut näistä kohtaamisista hieman ymmälläni, sillä mielestäni bändipaidan käyttäminen ei edellytä suoraa suhdetta bändin musiikkiin.

Tulen varmasti käyttämään ja säilyttämään tätä paitaa tulevaisuudessakin. Jos se ei joskus enää sovi päälleni, saatan laittaa sen kehyksiin seinälle. Paita on minulle monella tapaa merkityksellinen. Nykyään se vie ajatukseni minulle tärkeään teatteriharrastukseen. Ensisijaisesti se on kuitenkin muisto matkasta isäni kanssa ja kokemastani yhteisöllisyyden tunteesta osana valtavaa ihmismassaa. Mietin, onkohan enää mahdollista päästä olemaan osana sellaista väkijoukkoa. Yhteisöllisyyden tunne, jota tuolloin koin, oli jotain hyvin erityistä.

Leeni, 17

SUSILAKKI

Tämä sudenkarvainen lakki on vanhin omistamani vaatekappale. Ostin sen eräänä kylmänä talvi-iltana ollessani juhlimassa Kungsgatanilla, Tukholmassa. Elettiin 1960-luvun loppua eli olin vielä alle parikymppinen. Lakin myi minulle tuntematon mies kadulla. Hänellä ei muistaakseni ollut mitään muuta myytävää ja lakki taisikin olla varastettu. Maksoin siitä 50 kruunua ja olin tyytyväinen kaappoihin, sillä hyisestä säästä johtuen lakki tuli heti käyttöön.

En ole säilyttänyt juuri mitään vanhoja vaatteita, mutta muistan hyvinkin tarkasti niistä minulle tärkeimmät. Varhaisin vaatemuistoni on tummansininen asu, jonka äitini teetäti minulle kylämme ompelijalla. Siihen kuuluivat henkselilliset polvihousut, takki ja lippalakki. Kävimme jopa välisovituksissa ompelijan luona. Olen ollut tuolloin noin viisivuotias. Vaatteita oli lapsuudessani niukasti ja ne olivat arvokkaita. Esimerkiksi 14-vuotiaana käytin koko kesätyöpalkkani ensimmäisiin farkkuihin, Jameksiin, joita käytin näyttävön ja hiostavan vaaleanpunaisen nylonpuseron kanssa.

Vaatteet ovat olleet minulle aina tärkeitä, ja varsinkin nuorempana olin kiinnostunut kunkin aikakauden tyylistä. Pikkukylässäkin vaatteilla oli merkitystä ja muistan teini-iässä serkkuni kanssa kaventaneemme housujamme kapeammaksi isosiskoni Singer-ompeelukoneella. Serkkuni housuista tuli niin kireät, että kylillä ollessamme ne repesivät takamuksesta ja meidän oli pakko palata noloina kotiin.

Tukholmaan muuttaessani 1960-luvulla sain paljon vaikutteita katutyyleistä ja kaupungin yöelämästä. Tukholmassahan oli tuolloin aivan omat vaatetrendinsä Suomeen verrattuna ja nähdessäni jotakin kiinnostavaa jonkun päällä, lähdin etsimään vastaavaa keskustan vaateliikkeistä. Minulle oli tärkeää näyttää tyylikkäältä ja tasokkaampiin tanssipaikoihinkin pääsi yleensä vain puku päällä.

Ehkä mieleenpainuvin vaatehankintani Tukholman ajoilta onkin vuonna 1968 ostamani voimakkaan keltainen pellavainen puku. Asuun kuului lisäksi ruskea silkkipaita ja keltainen solmio. Asu oli niin näyttävä, että se erottui jopa Tukholman katukuvassa. Sitä ostaessani muistan tietoisesti halunneeni erikoisen asun ja sainkin siitä paljon kaikenlaisia kommentteja. Tuo puku on varmaankin ikimuistoisin vaatteeni. Käytin sitä pitkään. Puku oli niin hieno, että sen poistuttua omasta käytöstäni, halusi silloinen anoppini ommella siitä itselleen vielä uuden asun.

Vaikka olen vuosien mittaan luopunut lähes kaikista vanhoista vaatteistani, on tämä susilakki kuitenkin säilynyt. Se on hyvin lämmin, pehmeä ja käytännöllinenkin. Kylmällä säällä, vaikkapa pihatöihin lähtiessä, lakki on mukava napata päähän eteisen ylähyllyltä. Lisäksi se on muisto nuoruusvuosistani Tukholmassa, jolloin oma vaatetyyli ja maku kehittyivät kaupungin tarjoamien uusien vaikutteiden myötä. Lakki on ollut käytössä myös muilla perheemme jäsenillä. Sekä poikani, tyttäreni että vaimokin on sitä joskus pitänyt. Sille tuntuu aina löytyvän joku käyttäjä ja senkin takia se kannattaa pitää tallessa jatkossakin.

Raimo, 70

PÖKSYT

Muutama vuosi sitten, kun äitini kuoli ja siivosimme hänen kotiaan Japanissa, löysin laatikoiden kätköstä nämä pöksyt. Äiti ei yleensä säilyttänyt mitään turhaa tavaraa ja hänellä oli tapana siivota kaikki ylimääräinen pois ympäriltään. Näitä pöksyjä hän oli kuitenkin säilyttänyt vuosikymmeniä. Ne herättivät minussa paljon muistoja lapsuudesta ja minun oli pakko ottaa ne talteen.

Tätini, joka on käsityöläinen, neuloi pöksyt alun perin lahjaksi isoveljelleni, perheemme esikoiselle vuonna 1963. Muistan myös pikkuveljeni käyttäneen näitä ja olen nähnyt ne hänen yllään valokuvissakin. Serkullani oli samanlaiset, tosin väreiltään punaisen ja pinkin sävyiset. Kuulemma ne olivat myös minulla käytössä serkkuni jälkeen. Kaikki perheemme lapset ovat siis käyttäneet tätä samaa neulemallia.

Lanka on varmaankin villa-akryylisekoitetta, väriltään syvän sinistä. Japanissa sininen on hyvin pidetty väri. Pöksyissä on pienet henkselit ja kellertävät muoviset napit. Vyötärölle on pujotettu vaatimaton kuminauha. Näiden alla on käytetty t-paitaa ja vaippaa. Vaate on kestänyt hyvin käyttöä ja huopuneista kohdista näkee, että sitä on pesty paljon. Vaatteessa näkyy hyvin ajan henki. Muistan muitakin raidallisia neulevaatteita, kuten ensimmäisenä koulupäivänäni käyttämäni raidallisen villamekon. Olin ihastellut mekkoa lähiasemamme vaateliikkeen näyteikkunassa monet kerrat ja lopulta äiti suostui ostamaan sen aloittaessani koulun kuusivuotiaana. Villainen mekko oli kuuma ja tuntui karhealta hikiellä iholla.

Tätini perheineen asui lähellä lapsuudenkotiani ja vietimme paljon aikaa yhdessä. Hän teki minulle tuohon aikaan muitakin vaatteita ja opetti minut myös itse tekemään käsitöitä. Muistan hyvin 15-vuotiaana koulussa ompelemani pyjaman, johon valitsin materiaaliksi mansikkakuosisen kankaan. Mieleeni palautuvat hyvin monien muidenkin lapsuusvaatteideni värit, materiaalit ja tunteet: kuumat ja karheat villavaatteet, virkatut isoäidinneliöt mekossani ja ensimmäisen koulupäiväni mekon raidat.

Mietin, onkohan äitini säilyttänyt pöksyjä lapsenlapsiaan ajatellen. Ehkä hän olisi halunnut nähdä pöksyt heidän päällään, muttei ole tohtinut tuputtaa sitä muille. Nykyajan lastenvaatteet ovat niin hienoja, että hän on ehkä jopa vähän hävennyt näitä. Olen miettinyt, mitä tekisin tälle vaatteelle. Laittaisinko sen kehyksiin seinälle vai pukisinko sen nuken tai pehmolelun päälle. Haluan joka tapauksessa pitää sen tallessa. Ehkä jos veljieni lapset saavat lapsia, kysyn haluaisivatko he sen käyttöön. Olisi hienoa nähdä pöksyt vielä kerran jonkun vauvan päällä.

Pöksyistä tulee minulle mieleen koko lapsuus, perheeni ja tietenkin äitini. Ne kuljettavat minut lapsuuden ajan tunnelmaan. Se oli hauskaa ja hyvää aikaa, johon kuului paljon leikkiä ja yhdessäoloa. Isäni sanoi joskus, että äitini elämässä parasta aikaa oli se, kun me lapset olimme pieniä. Luulen, että äitinkin on halunnut säilyttää vaateen muistona menneistä hyvistä ajoista.

SILKKINEULE

Silkineuleeni on ainakin kymmenen vuotta vanha. Se on mustaa ribbineulosta, vähän läpikuultava ja malliltaan väljä. Neuleessa on varsin pitkät hihat ja korkeahko kaulus. Löysin sen aikanaan Matinkylän kierrätyskeskuksen alennusrekistä, jossa kaikki vaatteet maksoivat 20 senttiä. Tuohon aikaan kierrätyskeskukset ja kirpputorit eivät olleet yhtä suosittuja vaatteiden ostopaikkoja kuin nykyään. Silloin löysin paljon hyviä ja erityislaatuisia vaatteita, joita olen käyttänyt vuosia.

Neule on vuosien mittaan alkanut purkautua sieltä sun täältä: kainaloista, helmasta ja hihoista. Minulla on huollettaville vaatteille oma säilytyspaikka, vaaleanpunainen jämäkkä muovipussi. Neule odotti pussissa aika pitkään ja olin melkein unohtanut sen olemassaolon, mutta eräänä päivänä vaatteita järjestäessäni se osui käteeni ja päätin, että on korkea aika paikata kaikki purkautuneet kohdat. Neuleessa oli useita silmäpakoja ja se oli tavallaan hieno, vähän Rick Owens -henkinen. Sitä olisi voinut käyttää sellaisenaankin, mutta ajattelin, että se säilyisi korjattuna pidempään. En tehnyt korjausompeleita kovin oikeaoppisesti tai siististi, vaan omalla vapaalla tyylillä käsin mustaa lankaa käyttäen. Pidän siitä, että näkyvimmat paikkaukset erottuvat ja niistä on tullut osa neuleen ilmettä. Joskus paikkasin vaatteita vain punaisella langalla, jolloin kehnonpuoleinen ompelu jäi iloisesti näkyviin. Kärsimättömänä ompelijana haluan yleensä saada kaiken kerralla valmiiksi.

Vaatteeni saavat patinoitua. Minulla on tapana pukeutua niihin niin pitkään, että ne alkavat tuntua enemmän ja enemmän kodilta, niistä tulee ikään kuin kerros minua. Mitä käytetympi vaate on, sen mukavammalta se yleensä tuntuu. Pidän erityisesti tästä neuleesta, koska se tuntuu päällä niin tutulta ja pehmeältä, melkein niin kuin se sulaisi ylleni. Se laskeutuu hyvin, mutta ei vedä tai paina mistään. Silkki on materiaalina kevyt ja kuitenkin todella lämmin.

Luulen, että tämä neule on yksi lempivaatteistani myös siksi, ettei se oikeastaan edusta tai symboloi minulle mitään. Se on ollut minulla jo niin pitkään, etten osaa liittää sitä mihinkään tiettyyn elämänvaiheeseen, suureen suruun tai iloon. Se on tyyliltään ajaton eikä sidoksissa mihinkään tiettyyn sesonkiin. Tuntuu, että siihen on mahdotonta kyllästyä.

Jotkut vaatteistani ovat *hmmm*-vaatteita eli mietintätauolla, säilössä silmien ulottumattomissa. Jos *hmmm*-vaatteet eivät pitkän ajan kuluttua ilahduta minua, tiedän etten tarvitse niitä enää. Joitakin "klassikoita", saatan säilyttää pidempäänkin. Nyt tauolla on yksi sinivalkoinen raitapaita, joka ei sovi tähän hetkeen, mutta ehkä sen aika tulee vielä myöhemmin. Tämä neule ei ole ikinä ollut *hmmm*-osastolla, vaan käytän sitä yhä ja tulen käyttämään varmasti vielä pitkään. Todennäköisesti neule alkaa jossakin vaiheessa taas kuluja ja purkautua seuraavaan Rick Owens -vaiheeseen. Neule olisi hieno, vaikka se olisi täynnä silmäpakoja.

Adele, 26

9 Yhteenveto

Opintojeni aikana olen saanut lähestyä, tutkia ja ihmetellä vaatetta monesta tulokulmasta. Olen oppinut vaateen suunnittelusta ja tuotannosta, tutustunut materiaaleihin, kaavoittanut, ommellut ja stailannut. Lisäksi osana aiempaa koulutustani sekä muotoilun vaihto-opintojeni pääsin tutustumaan vaatteeseen sosiologian, kulttuurintutkimuksen ja muodin historian näkökulmista. Tämän opin- näytetyön myötä käsitykseni vaatteesta on saanut uuden tasonsa: yksilön vaatesuhteen, jossa tunteil- la, muistoilla, identiteetillä ja elämäntarinalla on merkittävä roolinsa. Myös tutustuminen vaatesuh- detta käsitteleviin muihin projekteihin ja taiteen esimerkkeihin on ollut avartavaa.

Aloittaessamme *Vaatetarinat*-projektin Elina Laitisen kanssa pohdimme, ovatko vaatetarinat muotoilua, taidetta, tutkimusta vai jotakin muuta. Siinä missä vaatetta itsessään voidaan pitää muotoilun ja suunnittelutyön fyysis-visuaalisena tuloksena, ovat vaatetarinat jotakin muuta ja epä- suoremmin muotoilijan työksi katsottavissa. Työtä on haastavaa ja ehkä tarpeetontakin lokeroida, koska se sijoittuu monien eri alojen ja intressien yhtymäkohtiin. Keskeistä on sen sijaan tavoit- teemme lähestyä vaatetta usein piiloon jäävästä näkökulmasta, jonka ytimessä on ihmisen ja vaateen välitön, yksilöllinen ja emotionaalinen suhde. Näen, että juuri halu ymmärtää tätä ihmisen ja esineen välistä suhdetta kehittää muotoilijalle tärkeää empatian taitoa. Empatian taito on avainasemassa muotoillessamme asioita kestäväällä tavalla inhimillisiin tarkoituksiin ja tarpeisiin. Koen, että minulla on hyvät lähtökohdat hyödyntää opinnäytetyön mukanaan tuomaa ymmärrystä muotoilun, kult- tuurin, taiteen tai opetuksen aloilla.

Opinnäytetyöprosessin arvokkaimpana kokemuksena pidän haastatteluiden tekemistä. Ihmisten kohtaamiset heidän valitsemiensa vaatteiden äärellä olivat inspiroivia ja koskettavia. Ymmärrykseni vaateen merkitystekijöistä syveni ja näkökulmani vaatteeseen tekstiiliesineeni laajeni. Työ vaa- tetarinoiden keräämisen parissa jatkuu osana *Vaatetarinat*-projektia yhdessä taiteilija Elina Laitisen kanssa. Koen opinnäytetyössä suorittamieni haastatteluiden kautta omaavani hyvät lähtökohdat yhteistyöprojektimme edistämiseen. Motivaatiota työn jatkamiselle ruokkii erityisesti eritaustaisten ihmisten vaatetarinoidensa kuuleminen. Tavoitteenamme on tuoda esiin näkemyksiä, jotka eivät välttämättä muuten kuulu vaatteita käsittelevässä laajemmassa keskustelussa. Vaatetarinoiden kautta on mahdollista tehdä näkyväksi kestävämpää, käyttäjälähtöisempää ja ihmisen omasta kokemusmaa- ilmasta kumpuavaa vaatesuhdetta.

Suurkiitos kaikille haastatteluihin osallistuneille vaatetarinoidenne jakamisesta.

Lähteet

- Busch, Akiko 2004. *The uncommon life of Common Objects. Essays on design and the everyday.* New York: Metropolis Books.
- Calefato, Patrizia 2019. *Fashionscapes.* Geczy, Adam & Karaminas, Vicki (toim.): *The End of Fashion. Clothing and dress in the age of globalization.* Lontoo: Bloomsbury Visual Arts. 32–46.
- Crane, Diana 2000. *Fashion and It's Social Agendas. Class, Gender and Identity in Clothing.* Chicago: The University of Chicago Press.
- Dacci, Marina, Marja-Terttu Kivirinta ja Julia P. Herzberg 2014. *Kaarina Kaikkonen.* Helsinki: Parvs.
- Droit, Roger-Pol 2003. *Esineiden luonto.* Lontoo: Faber & Faber.
- Entwistle, Joanne 2000. *The Fashioned Body. Fashion, Dress and Modern Social Theory.* Cambridge: Polity Press.
- Fletcher, Kate 2016. *Craft of Use. Post-Growth Fashion.* Lontoo: Routledge.
- Flügel, John Carl 1966. *The Psychology of Clothes.* New York: International Universities Press.
- Geczy, Adam & Karaminas, Vicki 2019. *Time and memory.* Geczy, Adam & Karaminas, Vicki (toim.): *The End of Fashion. Clothing and dress in the age of globalization.* Lontoo: Bloomsbury Visual Arts. 19–30.
- Goffman, Erwin. 1995. *Identity Kits (From: Asylums 1961).* Roach-Higgins, Mary Ellen, Eicher, Joanne B. & Johnson, Kim K.P. (toim.): *Dress and Identity.* New York: Fairchild. 119–120.
- Hiltunen, Saija 2015. *Optimaalinen tila – Puhtauden ja siisteyden merkitys pukeutumisessa.* Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu. Luettavissa osoitteessa: <<https://aaltodoc.aalto.fi/handle/123456789/16280>>
- Hood, Bruce 2009. *Supersense: Why We Believe in the Unbelievable.* Ashland: Blackstone Publishing.
- Hyvärinen, Matti & Löyttyniemi, Varpu 2005. *Kerronnallinen haastattelu.* Ruusuvuori, Johanna & Tiittula, Liisa (toim.): *Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus.* Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Iltanen, Sonja 2005. *Pässinpökkimästä bleiseriin - Naisten vaatemuistoja.* Karisto, Antti (toim.): *Suuret ikäluokat.* Tampere: Vastapaino. 167–174.

Jäkkö, Sirpa 2013. Tikkurineule – Rakkaan vaatteen tarina. Anna 3/2013. <<https://anna.fi/life-style/muoti/tikkurineule-rakkaan-vaatteen-tarina>> (1.12.2020)

Kaiser, Susan B 1985. *The Social Psychology of Clothing: symbolic appearances in context*. New York: Fairchild Publications.

Kawamura, Yuniya 2005. *Fashion-ology: An Introduction to Fashion Studies*. Oxford: Berg Publishers.

Korpela, Emmi 2018. Nakupellenä muiden edessä — alastomuus painajaisessa voi hävettää, mutta siitä voi olla hyötyäkin. Yle. <<https://yle.fi/uutiset/3-10238739>> (18.2.2021)

Koskennurmi-Sivonen, Ritva 2012. Ihmiset pukeutuvat. Koskennurmi-Sivonen, Ritva (toim.): *Johdatuksia pukeutumisen tutkimukseen*. Tekstiilikulttuuriseuran julkaisuja 6. Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura.

Köngäs, Päivi 2020. Tikkuröijy. Tämä on tarina harmaasti villapuserosta. Yle. <<https://yle.fi/uutiset/3-11301835>> (1.12.2020)

Laitinen, Elina 2021. Elina Laitisen kotisivut. <<https://www.elinalaitinen.com/about-1>> (18.2.2021)

Luutonen, Marketta 1997. Kansanomainen tuote merkityksenkantajana. Tutkimus suomalaisesta villapaidasta. *Artefakta* 3. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino oy.

Luutonen, Marketta 2007. Tuotesuhteita. Pohdintoja ihmisistä ja tuotteista. Hamina: Akatiimi Oy.

Lönnqvist, Bo 2008. *Vaatteiden valtapeli: näkymättömän kulttuurianatomia*. Helsinki: Schildts.

McCracken, Grant David 1988. *Culture and consumption: New approaches to the symbolic character of consumer goods and activities*. Bloomington: Indiana University Press.

Musmeci, Cecilia 2014. Tilda Swinton & Olivier Saillard: Cloakroom – Vestiaire Obligatoire. Le Paradox. <<http://www.leparadox.com/event/tilda-swinton-olivier-saillard-cloakroom-vestiaire-obligatoire/>> (21.1.2021)

Naukkarinen, Ossi 2012. Päällekäyvää estetiikkaa – Vaatteet, ulkonäkö ja arjen estetiikka. Koskennurmi-Sivonen, Ritva (toim.): *Johdatuksia pukeutumisen tutkimukseen*. Tekstiilikulttuuriseuran julkaisuja 6. Helsinki: Tekstiilikulttuuriseura. 15–26.

Niinimäki, Kirsti 2010. *Eco-Clothing, Consumer Identity and Ideology*. Sustainable Development.

Niinimäki, Kirsti 2011. From Disposable to Sustainable: The Complex Interplay between Design and Consumption of Textiles and Clothing. Helsinki: Aalto University Publication Series. <<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/13770/isbn9789526042848.pdf?sequence=1&isAllowed=y>> (1.12.2020)

Niinimäki, Kirsi. 2020. Muodin kulutus ennen ja nyt. Osana Tyyne-Kerttu Virkki -seminaaria (20.11.2020): Kohti kestävästä kehitystä - Ympäristöystävällisiä perinteitä ja tulevaisuuteen katsovaa kunnianhimoa, näkökulmana tekstiili.

Norman, Don 2005. Emotional Design. Why We Love (or Hate) Everyday Things. New York: Basic Books.

Närvänen, Alisa 2013. Paidat 1–5. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Aalto-yliopiston taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu.

Päiväläinen, Riitta 2020. Riitta Päiväläisen kotisivut. <<https://riitapaivalainen.com/htdocs/>> (21.1.2021)

Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>>. (15.1.2021)

Sandin, Gustav, Sandra Roos, Björn Spak, Bahareh Zamani ja Greg Peters 2019. Environmental assessment of Swedish clothing consumption. Mistra Future Fashion report number: 2019:05. <<http://mistrafuturefashion.com/wp-content/uploads/2019/08/G.Sandin-Environmental-assessment-of-Swedish-clothing-consumption.MistraFutureFashionReport-2019.05.pdf>> (21.1.2021)

Storm, Penny. 1987. The Functions of Dress. Tool of Culture and the Individual. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

Viitala, Kukka-Maaria 2020. Tekstiilin pinta olisi kuin syli : lempiteksteileihin liitetyt sosiologiset, semioottiset ja yksilöpsykologiset mielikuvat. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopiston kasvatustieteellinen tiedekunta.

Viljanen, Kaisa 2016. Johanna Tuukkasen teoksen pääosassa ovat hänen vaatteensa. Helsingin Sanomat 23.3.2016. <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002892631.html>> (21.1.2021)

Kuvalähteet

Kuva 1. <https://www.elinalaitinen.com/altf>

Kuva 2. <https://www.timmitchell.co.uk/clothing-recycled>

Kuva 3. Opinnäytetyön viitekehys. Eve Hamari.

Kuva 4. <https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.62B68B70F0365F4A0A9BABD07B-0241C0#image>

Kuva 5. <http://v1.zonezero.com/exposiciones/fotografos/girlcult/greenfield14.html>

Kuva 6. <http://www.fubiz.net/2016/05/10/150-invisible-people-installation-in-a-church/?epik=d-j0yJnU9RENVQ08ySWVLaEVMU2k2Smk5enIwLVJUM1Q2eGpCdHQmcD0wJm49T1dx-N3ZqS2ZtYzJzRURCc3lYUV9MQSZ0PUFBQUFBR0FPMk4w>

Kuva 7. <https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.C1FA65AF188073AAE-4CDDD4D9C7B69F8#image>

Kuva 8. <https://anna.fi/lifestyle/muoti/tikkurineule-rakkaan-vaatteen-tarina>

Kuva 9. <http://celiapym.com/work/norwegian-sweater/>

Kuva 10. <https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.5452CD64D531086908C5F-BA768272DBF#image>

Kuva 11. <https://museovirasto.finna.fi/Record/museovirasto.69577912AF1B2BB-85051C5E662D30308#image>

Kuva 12. <https://www.tenement.org/blog/guest-blogger-emily-spivack/>

Kuva 13. Teoksessa Fletcher, Kate 2016. Craft of Use. Post-Growth Fashion. Lontoo: Routledge.

Kuva 14. Teoksessa Dacci, Marina, Marja-Terttu Kivirinta ja Julia P. Herzberg 2014. Kaarina Kaikkonen. Helsinki : Parvs.

Kuva 15. <https://riittapaivalainen.com/htdocs/>

Kuva 16. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002892513.html>

Kuva 17. https://stylebubble.co.uk/style_bubble/2015/01/grab-your-coat-love-youve-pulled.html

Liite 1

Haastattelun aiheista

Teemat

- Vaatesuhde
- Vaatteen merkitystekijät
- Muistelu & Tarinallisuus
- Vaatteen käyttö

Tarkentavia haastattelukysymyksiä

- Mikä vaate on kyseessä?
- Millainen vaate on päällisin puolin? Voitko kuvailla sen väriä, muotoa, kuosia, materiaalia?
- Miten pitkään tämä vaate on ollut sinulla?
- Mistä vaate on sinulle tullut?
- Mikä tekee vaatteesta sinulle erityisen?
- Milloin ja miten olet käyttänyt vaatetta?
- Mitä vaate saa sinut tuntemaan?
- Liittyykö vaatteeseen jokin erityinen muisto tai tarina?
- Mitä luulet, kenelle vaate on aiemmin kuulunut ja minkälaista elämää se on silloin elänyt?
- Millaisena näet vaatteen tulevaisuuden? Aiotko kierrättää tai myydä vaatteen?